

Eindverslag pilootproject 'Ontwikkeling en implementatie van de Kindreflex met toepassing in de gevangenissen'

31 juli 2025

Sam Van Dyck, Liv Leeman en Tim Stroobants

Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord.....	5
1 Situering.....	7
1.1 Impact van ouderlijke detentie	7
1.2 Hoe steun je het kind en ouders	9
1.3 Fasen in een detentieproces	9
1.4 Kinderen verdienen structurele steun	11
1.5 Kindreflex in Vlaanderen	13
2 Projectaanpak.....	17
2.1 Kinderen zichtbaar maken	17
2.2 Plan van aanpak	17
3 Terreinverkenning en afstemming.....	19
3.1 Stuurgroep, kerngroepen en werkgroepen.....	19
3.2 Output.....	22
4 Werkmaterialen, vorming en communicatie.....	27
4.1 Vertaalslag van de Kindreflex naar de gevangenissector	27
4.2 Vorming.....	37
4.3 Kortfilm 'Ik zou je graag zien'	38
5 Evaluatie.....	40
5.1 Bevraging voor vorming	40
5.2 Bevraging na vorming – evaluatie vorming Kindreflex	45
5.3 Vorming bewaking bezoek	47
6 Goede praktijken	50
6.1 RADAR	50
6.2 Betrokkenheid familiale begeleiding en CKG	50
6.3 Kinderbezoek	51

6.4	Vrijwilligerswerkingen	51
6.5	Groepsaanbod ouderschap	52
6.6	Gespreksgroepen kinderen met naasten in detentie	52
7	Implementatiekader voor een Kindreflex in elke penitentiaire inrichting.....	54
8	Conclusie.....	56
9	Aanbevelingen.....	58
9.1	Bewustzijn vergroten over de impact op een kind wanneer een ouder in detentie zit	58
9.2	Specifieke aandacht voor kinderen is cruciaal.....	59
9.3	Aanbevelingen voor beleid inzake de Kindreflex.....	60
9.4	Aanbevelingen voor praktijk inzake de Kindreflex.....	62
	Referentielijst	65

Voorwoord

Het Steunpunt WVG en LUKAS KULeuven leverden in 2018 een onderzoeksrapport op met een wetenschappelijke en praktijkbasis voor de Kindreflex. Ze gaven een resem aan inzichten, mogelijkheden en ideeën mee voor de verdere uitrol. De doorontwikkeling van die Kindreflex en uitrol door het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling (VECK) in de gehele geestelijke gezondheidszorg en vervolgens de CAW, ziekenhuizen, Vlaamse justitiehuisen, eerstelijnszones, lokale overheden en nu ook de gevangenen is een boeiend en uitdagend proces met een grote meerwaarde voor kinderen in Vlaanderen, hun ouders en omgeving.

Dit eindverslag geeft de activiteiten en resultaten weer van de ontwikkeling en toepassing van de Kindreflex in de pilootgevangenen Brugge en Hasselt. Het VECK kreeg de opdracht vanuit de Koning Boudewijnstichting om in de periode december 2023 t.e.m. juni 2025 aan de slag te gaan in deze sector.

We wensen onze grootste dank uit te spreken aan de vele sterke schouders die dit project binnen de gevangenen mee hebben gedragen. Uitdrukkelijke dank aan:

- Fonds Gerald Futter en de Koning Boudewijnstichting voor hun inhoudelijke, strategische en financiële steun, en hun maatschappelijke voortrekkersrol. Zonder hen zou dit project en meer aandacht voor het verborgen leed van kinderen met een ouder in detentie niet mogelijk geweest zijn. Een speciaal woord van dank aan Philippe Jacobs, John Van Acker en Katrien Verhegge die aan de wieg van het project stonden.
- Directeur-Generaal Penitentiaire Inrichtingen en FOD Justitie, het penitentiair Complex Brugge en de gevangenis Hasselt voor hun tomeloze inzet en engagement. Hun bereidheid om naast strafuitvoering en het beveiligen van de samenleving ook voluit te willen gaan voor ouderschap en de veiligheid van kinderen zorgde ervoor dat we reuzenstappen konden zetten. Tijdens dit project stond de sector meermaals in rep en roep en toch hielden zij deskundig stand.
- Het Agentschap Opgroeien en het Agentschap Justitie en Handhaving omwille van hun immer constructieve en deskundige aansturing en ondersteuning van het project.
- De stuurgroepleden voor al het goede, enthousiaste werk en de efficiënte en bijzonder constructieve wijze waarop ze de uitrol van de Kindreflex in goede banen hebben geleid: Ann Clé (Koning Boudewijn Stichting), Anneke Ernon (Koning Boudewijn Stichting), Katrien Verhegge (Koning Boudewijn Stichting), Philippe Jacobs (Fonds Gerald Futter), John Van Acker (OPZ Rekkem), Sabine Bourgeois (Oranjehuis), Peter Casteur (Agentschap Opgroeien), Ann Van Looy (Agentschap Opgroeien), Rudy De Cock

(Agentschap Opgroeien), Mieke Puystjens (Agentschap Opgroeien), Werner Vanhout (DG EPI), Hilde Verhoeven (DG EPI), Sabine De Valck (DG EPI), Liesbeth Vandecasteele (DG EPI), Els Deconinck (PI Hasselt), Lieve Decaesstecker (PC Brugge), Dietlinde Mulier (PC Brugge), Tine Goussey (PC Brugge), Nelle De Taeye (Agentschap Justitie en Handhaving), Maarten Vandenbemden (CAW Oost-Brabant), Mira Celen (CAW Oost-Brabant), Sofie Mortier (CKG Sint-Clara), Ellen Schepers (CKG De Hummeltjes), Katrien Van Loon (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Limburg), Leen Van Vlierberghe (Familieplatform), Katleen Hoing (Familieplatform) Joyce Albrecht (Vrije Universiteit Brussel), Sofie Van Rumst (Kinderrechtencommissariaat) en Sandra Coussement (Jonge Helden vzw).

De uitvoering van de uitrol was tenslotte niet mogelijk geweest zonder de inzet van projectmedewerkers Sam Van Dyck en Liv Leeman. Zonder hun expertise, toewijding, enthousiasme en harde werk zou de opdracht nooit tot een goed einde zijn gebracht.

De Kindreflex is in essentie een eenvoudig instrument dat de alertheid voor ouderschap en veiligheid bij kinderen verhoogt, vanuit een streven naar zo veel mogelijk kansen en zorg voor eenieder. Via sensibilisering, richtlijnen en ondersteunende materialen, kennisopbouw, samenwerkingsafspraken, monitoring en goede praktijken kunnen professionals aan de slag om gepast te handelen, in het bijzonder in situaties van onveiligheid en vermoedens van kindermishandeling. Het versterkt professioneel handelen en maakt samenwerking en verantwoordelijkheid nemen concreet.

Dit is ook broodnodig voor kinderen met een ouder in detentie. Zij vormen een verborgen en kwetsbare doelgroep. De detentie zelf én de sociale gevolgen ervan – zoals stigma, verlieservaringen en instabiliteit – vergroten het risico op negatieve uitkomsten voor het kind. Bovendien vormen dit risicosituaties voor kindermishandeling voor, tijdens en na de detentie. Deze kinderen verdienen onze steun en geen vooroordelen.

Dit pilootproject is een stevige impuls voor meer actie voor kinderen met een ouder in detentie. Gedurende het project was meermaals te merken dat vele betrokkenen klaar staan om deze beweging verder in te zetten. Hopelijk neemt ook het beleid verder zijn verantwoordelijkheid? Het proces in Vlaanderen is alvast ingezet.

Tim Stroobants, Directeur VECK

1 Situering

1.1 Impact van ouderlijke detentie

In België groeien naar schatting 17.000 kinderen op met een ouder in detentie (Rapport Ligue des Familles, 2020). Kinderen met een ouder in detentie (KOID) bevinden zich vaak in een kwetsbare positie. De detentie kan, zoals de masterproef van Joyce Albrecht (2025) en de Infographic van Augeo en Expertisecentrum KIND 'Ouder in de gevangenis' (2025) illustreren, heel wat psychologische, emotionele, sociale, financiële en praktische stress veroorzaken. De detentie van een ouder gaat gepaard met verhoogde instabiliteit (Augeo, 2025) die nefast kan zijn en de kans op moeilijkheden en onveiligheid in een gezin verhoogt. Door stigma en loyaliteit naar een ouder toe blijven ze vaak onder de radar. KOID komen zelden spontaan in beeld bij hulpverlening of beleid.

Een ouder in detentie is een van de *adversed childhood experiences* die gepaard gaat met een duidelijk verhoogde kans op allerlei gezondheids-, gedrags-, emotionele en sociale problemen in de latere volwassenheid (Felitti & Anda, 1998). Bovendien hebben KOID een vijf maal hogere kans op blootstelling aan andere ingrijpende jeugdervaringen wat de kans op een negatieve impact exponentieel vergroot (Beresford, Loucks & Raikes, 2020).

Er hangt een stigma rond het hebben van een gezinslid dat in detentie verblijft. Dit kan zich concreet uiten bij kinderen, zoals de ervaring van Nick De Ridder (Rebron vzw) die opgroeide met een ouder in detentie toont.

“Ik kan me niet inbeelden dat je een kind zou mijden vanwege zijn achtergrond, en toch heb ik het zelf meegemaakt. Op de speelplaats kwamen soms ouders naar mij om te zeggen dat ik niet meer met hun kinderen mocht spelen.”

– Nick De Ridder, uit *De vergeten kinderen van gevangenen: “De weg naar mijn papa was er één die door metalen deuren liep”* in *Erasmix*¹

Onderzoek toont dat de gevolgen zich kunnen tonen op verschillende domeinen (Augeo & Expertisecentrum KIND, 2025):

---

¹ Volledige artikel te raadplegen via: <https://journalistiek.mm.ehb.be/erasmix/2025/05/25/de-vergeten-kinderen-van-gevangenen-de-weg-naar-mijn-papa-was-er-een-die-door-metalen-deuren-liep/>

- **Emotioneel:** Kinderen ervaren vaak verdriet, boosheid, schaamte, schuldgevoelens en verwarring. De detentie van een ouder wordt vaak niet openlijk besproken, waardoor kinderen het gevoel hebben dat ze moeten zwijgen over hun situatie. Dit kan gepaard gaan met een 'ambigue rouw', waarbij de ouder fysiek afwezig is, maar mentaal nog aanwezig blijft. Dit bemoeilijkt het verwerkingsproces.
- **Sociaal:** Door het stigma dat rust op detentie, worden kinderen vaak als 'anders' gezien. Ze kunnen uitgesloten worden op school of in hun buurt, en voelen zich vaak onbegrepen. Dit kan leiden tot sociaal isolement en een verlaagd zelfbeeld.

"Op school vroegen kinderen: 'Ben jij de dochter van...?' Maar niemand vroeg hoe het met mij ging." - Getuigenis

---

- **Cognitief en gedragsmatig:** De stress en instabiliteit kunnen leiden tot concentratieproblemen, leerachterstand en gedragsproblemen. Kinderen kunnen ook moeite hebben met het reguleren van emoties, wat zich kan uiten in agressie of teruggetrokken gedrag.
- **Ouderschapsrelatie:** De identiteit van de ouder als opvoeder komt onder druk te staan. Familierituelen en betekenisvolle interacties vallen weg, wat de hechting tussen ouder en kind kan verstoren. Ook na vrijlating blijven deze relaties vaak uit balans.
- **Langetermijnevolgen:** Zonder ondersteuning kunnen deze kinderen een verhoogd risico lopen op psychische problemen, schooluitval, verslaving of zelfs delinquent gedrag.

Naast het risico op negatieve impact in de kindertijd en het latere leven, is er een duidelijk verhoogde kans op intergenerationele overdracht. Een kind waarvan de ouder veroordeeld wordt, heeft 2,4 keer meer kans om zelf in aanraking te komen met justitie (van de Weijer & Spapens, 2019). Paul Dauwe zegt hierover het onderstaande.

"Ik werk al veertig jaar in de gevangenis. Ik kan veel gevangenen van vandaag over hun vader vertellen die ook heeft gezeten ... net als armoede wordt detentie intergenerationeel doorgegeven!"

Door kinderen van gedetineerden te begeleiden kan de vicieuze cirkel van generatie criminaliteit doorbroken worden en zal het recidivecijfer dalen. Naast het feit dat deze kinderen het recht hebben op dezelfde kansen, kan

een interventie kosten besparen voor de overheid en een veiligere en meer inclusieve samenleving creëren.”

- Paul Dauwe, gevangenisdirecteur Hasselt

1.2 Hoe steun je het kind en ouders

Zet in op het behouden of versterken van de band tussen ouder en kind.	Maak een <u>netwerkkarta</u> met het kind, om in kaart te brengen wie het kind allemaal om zich heen heeft.
Ga niet gelijk uit van een onveilige opvoedsituatie. Heb het er over zonder van het ergste uit te gaan.	Help het kind bij het positief voorbereiden van gevangenisbezoeken. Gebruik bijvoorbeeld <u>deze tips</u>.
Gebruik de Gouden Gids van Expertisecentrum K I N D 'Jij staat er niet alleen voor'	Zorg voor een vaste vertrouwenspersoon (professional of vrijwilliger) waar het kind vragen aan kan stellen en zijn verhaal kwijt kan.
Ook na vrijlating is het belangrijk om het kind en gezin te blijven steunen.	Benoem naar het kind dat het niet de enige is die dit meemaakt.

AUGEO FOUNDATION

1.3 Fasen in een detentieproces

Hieronder wordt stilgestaan bij het kind doorheen alle fases van detentie. Dit werd gebaseerd op het overzicht van Maud Gruyters (2022) en de nota 'Zie je mij wel?' van de Kinderombudsman van Nederland (2017).

1.3.1 Arrestatie

In sommige gevallen is het kind getuige van de arrestatie, wat op zichzelf al een schokkende ervaring vormt. De plotselinge en vaak gewelddadige aard van een arrestatie – waarbij een ouder letterlijk wordt 'weggeplukt' – laat diepe sporen na. Veel kinderen houden hier langdurige emotionele problemen aan over als gevolg van deze confrontatie met het justitiële systeem. Een geanonimiseerde getuigenis uit het rapport 'Zie je mij wel?' toont hoe ingrijpend en moeilijk te vatten dit is voor een kind:

"Het gebeurde in de nacht. Het was in elk geval nog helemaal donker buiten. Ik werd wakker van heel hard lawaai en geschreeuw beneden. Ik was zo bang en durfde niet te gaan kijken. Ik verstopte me onder de dekens. Toen ging de deur van mijn kamer open en er kwam een mevrouw binnen die ik niet kende. Ze zei dat mijn moeder mee was met de politie. Ik moest mee naar beneden en op de bank wachten tot mijn tante me kwam halen. Ik was nog steeds bang, want mijn moeder was weg en politiemannen waren in onze spullen aan het zoeken."

1.3.2 Na de aanhouding en tijdens de voorlopige hechtenis

De periode na de arrestatie wordt gekenmerkt door onzekerheid en innerlijke conflicten bij het kind. De duur van de voorlopige hechtenis is vaak onbepaald, wat gevoelens van onzekerheid versterkt. De plotse verdwijning van de ouder uit het gezin leidt tot een verlieservaring, niet alleen op emotioneel vlak, maar ook op sociaal en economisch gebied. Kinderen worden geconfronteerd met inkomensverlies, gerechtelijke procedures en de betrokkenheid van sociale diensten. Vaak voelen zij aan dat er informatie voor hen wordt achtergehouden, wat leidt tot gevoelens van machteloosheid, twijfel en schuld.

1.3.3 Veroordeling en strafuitvoering

De veroordeling van een ouder houdt zelden rekening met de positie van het kind. De rechtbank is een indrukwekkende en vaak intimiderende omgeving, die bij kinderen stress, ongemak en machteloosheid oproept. Tijdens de strafuitvoering is het voor de gedetineerde ouder onmogelijk om het kind op de voet te volgen. Hij of zij mist belangrijke levensmomenten, kan geen dagelijkse

ondersteuning bieden en heeft weinig invloed op beslissingen die het leven van het kind beïnvloeden. Dit vergroot de afstand tussen ouder en kind en bemoeilijkt het behoud van een betekenisvolle ouderrol.

1.3.4 Bezoekregeling

Regelmatig en rechtstreeks contact tussen ouder en kind tijdens detentie bevordert de veerkracht van het kind. Dit wordt bevestigd door het COPE-onderzoek (Jones et al., 2013). Toch zijn er tal van barrières die dit contact bemoeilijken: bezoeken vallen vaak tijdens schooltijd, de bezoekfaciliteiten zijn zelden kindvriendelijk en fysiek contact is meestal beperkt. Deze obstakels kunnen het contact frustrerend maken en de emotionele band tussen ouder en kind verder onder druk zetten.

1.3.5 Uitgangen en vrijlating

De vrijlating van de ouder luidt een nieuwe fase van aanpassing in voor het hele gezin. Voor kinderen die tijdens de detentie in pleegzorg verbleven, is deze overgang bijzonder complex. De ouder moet opnieuw zijn of haar plaats als opvoeder innemen, wat niet vanzelfsprekend is. Verlof en andere modaliteiten bieden kansen om de ouderrol geleidelijk te hernemen en de ouder-kind relatie te versterken. Toch kunnen hier ook risico's aan verbonden zijn, bijvoorbeeld wanneer de gedetineerde net voor onrust of onveiligheid zorgt. Over het algemeen kunnen deze sleutelmomenten bijdragen aan een succesvolle re-integratie en het herstel van de ouder-kindrelatie.

1.4 Kinderen verdienen structurele steun

Het is een duidelijke verplichting voor Staten om structureel inzetten op de rechten van KOID zoals beschreven in het Kinderrechtenverdrag en de Europese aanbevelingen rond kinderen met ouders in detentie (zie verder). In navolging pleit de Kinderrechtencoalitie² voor bescherming en een naleving van de rechten van deze kinderen gezien hun kwetsbaarheid. Ze beschouwen deze kinderen als “dubbel slachtoffer” omdat ze worden gescheiden van hun ouder(s) en omdat ze sociale stigma en emotionele stress ondervinden.

---

² Het verdere standpunt van de Kinderrechtencoalitie omtrent kinderen met gedetineerde ouders is te lezen via <https://www.kinderrechtencoalitie.be/wp-content/uploads/2018/12/2013-standpunt-update-kinderen-met-gedeteneerde-ouders.pdf>

Enkele kinderrechten waarop gefocust dient te worden:

- Artikel 2: Kinderen mogen niet gediscrimineerd worden omdat hun ouder in de gevangenis zit.
- Artikel 3: Het belang van het kind moet centraal staan bij alle beslissingen die hen raken.
- Artikel 5 & 18: De staat moet de opvoedingsverantwoordelijkheid van beide ouders respecteren en ondersteunen.
- Artikel 9: Kinderen hebben recht op regelmatig persoonlijk contact met hun ouder(s), tenzij dit strijdig is met hun welzijn. Jammer genoeg kan een kind dit momenteel niet juridisch afdwingen.

De aanbevelingen van de Raad van Europa:

I. Basisprincipes

1. Behandel kinderen met respect voor hun mensenrechten en behoeften.
2. Overweeg alternatieven voor detentie als een ouder de primaire verzorger is.
3. Plaats gedetineerde ouders bij voorkeur in de buurt van hun kinderen.
4. Houd bij internationale overplaatsingen rekening met het belang van het kind.
5. Verzamel informatie over kinderen van gedetineerden bij binnenkomst.
6. Bied ondersteuning aan gezinnen en organisaties die deze kinderen helpen.
7. Train personeel in kindgerichte benaderingen.

II. Arrestatie en gerechtelijke procedures

8. De arrestatie dient in mate van het mogelijke buiten het bijzijn van het kind plaats te vinden of op zijn minst op een kindvriendelijke manier.
9. Respecteer het recht van kinderen op contact met gearresteerde ouders.
10. Laat rechters de impact op kinderen meewegen bij vonnissen.
11. Houd rekening met belangrijke momenten in het leven van het kind bij verlofverlening.

III. Omstandigheden in detentie

Toelating en registratie

12–15. Zorg dat ouders praktische regelingen kunnen treffen; registreer kindgegevens.

Contact en bezoeken

16–31. Faciliteer regelmatig, fysiek en digitaal contact tussen kind en ouder. Organiseer kindvriendelijke, veilige bezoekomstandigheden. Sta ouders toe betrokken te blijven bij opvoeding.

Penitentiaire verlopen

32. Stimuleer verlof ter voorbereiding op terugkeer in het gezin.

Veiligheid en sfeer

33. Creëer een kindvriendelijke, respectvolle gevangenisomgeving.

Baby's en jonge kinderen in gevangenis

34–40. Sta verblijf van baby's alleen toe als dit in hun belang is. Voorzie in goede zorg, privacy en geleidelijke overgang naar buiten de gevangenis.

IV. Detentieplanning en re-integratie

41–44. Neem ouderlijke rol op in detentieplanning. Gebruik re-integratiemaatregelen zoals elektronisch toezicht en gezinsgerichte programma's. Ondersteun ouders en kinderen na vrijlating.

V. Personeel en samenwerking

46–49. Wijs gezinscoördinatoren aan. Zorg voor training van personeel. Stimuleer samenwerking tussen justitie, zorg, onderwijs, ngo's en andere betrokkenen.

VI. Monitoring

Laat bevoegde autoriteiten en kinderombudsmannen toezicht houden op naleving van kinderrechten in dit kader.

VII. Onderzoek en evaluatie

51–54. Richt expertgroepen op, betrek kinderen, verzamel data en goede praktijken, stel financiering beschikbaar en evalueer beleid regelmatig.

VIII. Media en publieke opinie

55–56. Zorg dat media-uitingen kinderen niet schaden. Bevorder publieke bewustwording met correcte informatie en zonder stigmatisering.

1.5 Kindreflex in Vlaanderen

De Kindreflex is een instrument dat bij hulpverleners voor volwassenen de alertheid voor ouderschap en veiligheid van kinderen verhoogt. De Kindreflex vertrekt vanuit een streven naar zo veel mogelijk kansen en zorg voor eenieder en voegt er concrete handvatten aan toe, ook in situaties van onveiligheid en verontrusting.

Er worden twee doelstellingen nagestreefd:

- De Kindreflex stimuleert hulpverleners met hun volwassen cliënten een gesprek te voeren over het thema ouderschap. Ouders krijgen de kans om in alle vrijheid over de kinderen en hun bezorgdheden te praten. Waar nodig ondersteunen hulpverleners de ouders in hun rol als moeder of vader.
- De Kindreflex helpt hulpverleners verontrustende gezinssituaties te detecteren en de veiligheid zo snel mogelijk te herstellen.

“Onderzoek toont aan dat veel cliënten met kinderen zich zorgen maken over de impact van de eigen problematiek op het welzijn van hun kinderen. Velen zijn vragende partij voor extra steun bij het vervullen van hun rol als moeder of vader, maar durven die behoefte niet altijd te verwoorden.”

Dr. Evelien Coppens, LUCAS KU Leuven

1.5.1 Ontstaan

Het Steunpunt WVG en LUKAS KU Leuven stonden in voor de wetenschappelijke onderbouwing en ontwikkeling van de Kindreflex met toepassing in de GGZ (2018) . Het VECK stond nadien in voor de uitrol ervan in de GGZ en vervolgens voor de verbreding en innovatie van de Kindreflex in de GGZ, CAW, Ziekenhuizen en Justitiehuisen.

De Kindreflex zorgt sindsdien voor een concreet kader en handvatten voor hoe we op een effectieve manier verantwoordelijkheid kunnen opnemen bij verontrusting en kindermishandeling. Voor meer informatie, zie www.kindreflex.be.

“Hou een kind niet alleen in het hart, maar ook in het oog. Elke kwetsbare ouder en zijn kind willen we ontmoeten en een teken geven dat onze zorg ook daar naartoe gaat. Iedere professional toont zich daarbij een schakel in een totale zorgketen. Ouder en kind, omringd door een netwerk dat op elkaar beroep doet voor wie het nodig heeft.”

Peter Adriaenssens, Prof. Emeritus

De belangrijkste redenen om in te zetten op de Kindreflex, zijn:

- De Kindreflex geeft uiting aan het **Kinderrechtenverdrag** dat het maatschappelijk kader is van waaruit er gekeken wordt naar de positie en het welzijn van minderjarigen in onze maatschappij. Kinderen zijn actieve participanten aan onze maatschappij die eigen rechten hebben, hun belang moet steeds voorop staan bij het nemen van beslissingen en ze hebben recht op bescherming tegen geweld. De Kindreflex combineert deze kinderrechten met ondersteuning voor ouders en opvoedingsverantwoordelijken.
- Vlaanderen telt **heel wat kinderen die opgroeien bij een ouder of in een gezin met problemen wat negatieve gevolgen kan hebben** voor hun welbevinden. Internationaal onderzoek toont aan dat 10 tot 15% van de kinderen opgroeit in een risicovolle situatie en 3% te maken krijgt met ernstige vormen van kindermishandeling waarbij gespecialiseerde hulp nodig is.
- **Cliënten met kinderen voelen zich niet altijd even goed ondersteund in hun rol als ouder.** Ze zijn wel eens bezorgd en zitten met vragen.
- **Kindermishandeling heeft verreikende gevolgen** op de gezondheid en het welbevinden van kinderen. De gevolgen kunnen zich doorzetten tot in de volwassenheid en verdere generaties. Kindermishandeling wordt beschouwd als een van de belangrijkste determinanten van mentale en fysieke problemen.
- Er is een **onderdetectie van kindermishandeling en verontrusting en deze worden doorgaans opgespoord door hulpverleners die in contact komen met de kinderen zelf.** Nederlands onderzoek laat zien dat dankzij de invoering van de Kindcheck (inspiratietool voor de Kindreflex) kinderen die in een verontrustende gezinssituatie verkeren vroegtijdig in beeld komen wat het mogelijk maakt om in een vroeg stadium hulp in te schakelen. De introductie van de Kindcheck in de spoedafdeling van vijf ziekenhuizen leidde in Nederland tot 60 keer meer meldingen van kindermishandeling vanuit de spoedeisende hulp. Het merendeel van de meldingen (91%) bleek achteraf terecht en driekwart van de gemelde kinderen was nog niet eerder bekend bij Veilig Thuis (het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling van Nederland).

“Niet elk gezin is even sterk of even krachtig om het hoofd te kunnen bieden aan bepaalde problemen. In sommige situaties zien we dat de draagkracht maar ook soms de pedagogische vaardigheden te beperkt zijn wat kan resulteren in situaties van geweld tegen kinderen.”

1.5.2 Uitrol in Vlaanderen

De uitrol van de Kindreflex kent een aantal vaste onderdelen dat overheen de sectoren terugkomt:

- Voorbereidende activiteiten voor opstart project en afstemming uitrol Kindreflex op de sector (incl. opbouwen van 'sense of urgency', focusgroepen en bevestigingen);
- Kindreflex inhoudelijk afstemmen op een specifieke sector;
- Concretiseren van implementatieplan voor een sector (met mogelijkheid tot opzet Kindreflex ambassadeurs in organisaties);
- Ontwikkelen en uitvoeren communicatie en infocampagne (incl. infomoment);
- Ontwikkelen en uitvoeren vorming (basisopleiding en workshops);
- Online verankeren leer materiaal en informatie;
- Regionale en lokale samenwerking en uitwisseling stimuleren;
- Monitoring, evaluatie en borging.

De uitrol van de Kindreflex gebeurde in de voorbije jaren in de GGZ voor volwassenen, CAW voor volwassenen en Justitiehuisen. In de ziekenhuizen werd ingezet op 2 pilootziekenhuizen (UZ Brussel en Imelda Ziekenhuis) om in de spoedafdelingen de Kindreflex te implementeren. Er wordt sinds het project OverHoop van de Koning Boudewijn Stichting ook meer en meer initiatief genomen in de eerstelijnszones en de gevangnissen.

2 Projectaanpak

2.1 Kinderen zichtbaar maken

Vanuit de noden rond KOID, groeide het streven om iets impactsvol uit te tekenen voor hen. Het Fonds Gerald Futter steunt projecten voor wie zich gestigmatiseerd of uitgesloten voelt. Kinderen met ouders in detentie behoren tot die groep zoals bleek uit een vooronderzoek van Wouter Kersbergen in opdracht van Fonds Gerald Futter: ‘vergeten slachtoffers van de misdaad’.

Het grote doel van het project was om meer oog te hebben voor KOID en hun ondersteuningsnoden die te vaak ongezien blijven. Via de gedetineerde ouders en hun detentie-omgeving kunnen we hen effectiever bereiken. De Kindreflex bood veel potentieel.

2.2 Plan van aanpak

Het pilootproject had als doel de Kindreflex-methodiek te vertalen en aan te passen aan de specifieke context van het gevangeniswezen. Hiertoe werd gestart met de implementatie in twee pilootinstellingen: de gevangnissen van Hasselt en Brugge. Deze keuze werd gemaakt door het Directoraat-Generaal Gevangeniswezen en was voornamelijk gebaseerd op de interne diversiteit van beide inrichtingen.

Beide gevangnissen onderscheiden zich door hun grootte en capaciteit, met plaats voor zowel beklaagden als veroordeelden, en voor zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden. Bovendien beschikt de gevangenis van Brugge over een ouder-kindafdeling, waar gedetineerde moeders samen met hun kinderen verblijven. Deze context bood waardevolle inzichten voor de vertaling van de Kindreflex naar de penitentiaire sector.

Om de specifieke uitdagingen en noden binnen de gevangeniscontext grondig in kaart te brengen, werd gestart met een uitgebreide fase van terreinverkenning en afstemming. Dit gebeurde via een gelaagde overlegstructuur bestaande uit:

- Een **sturgroep** op projectniveau, die zesmaal samenkwam;
- Een **multidisciplinaire kerngroep** per gevangenis;
- Meerdere **werkgroepen per personeelscategorie**, actief binnen beide instellingen.

In totaal vonden er 25 afstemmingsmomenten plaats in de gevangenissen. Deze structurele verankering van overleg maakte het mogelijk om op systematische wijze noden te identificeren en de methodiek hierop af te stemmen.

Op basis van deze verkenningsfase werd vervolgens specifiek materiaal ontwikkeld/

- Een aangepast schema van de Kindreflex-methodiek voor de gevangeniscontext;
- Vormingsmateriaal dat werd afgestemd op de noden en mogelijkheden van de penitentiaire sector.

Vervolgens werd de implementatie begeleid vanuit het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling (VECK), in nauwe samenwerking met de kerngroepen van de pilootinstellingen, via het verspreiden van de nodige informatie, het geven van vorming en het inspelen op allerhande vragen.

De evaluatie van het project bestond uit een nulmeting voorafgaand aan de vorming, gevolgd door een bevraging na afloop.

De verschillende onderdelen van het project zijn dynamisch, cyclisch en iteratief met elkaar verbonden. Elke fase leverde input op voor de volgende, met ruimte voor terugkoppeling en bijsturing, wat bijdroeg aan de verfijning van de aanpak en een verhoogde gedragenheid op het terrein.

3 Terreinverkenning en afstemming

Via terreinverkenning en overlegmomenten met verschillende personeelsgroepen werd nagegaan hoe de Kindreflex werkbaar en haalbaar geïntegreerd kan worden binnen de penitentiaire context.

Door de afstemmingsmomenten werden verschillen in werking, noden en kansen in kaart gebracht. Elke personeelsgroep bracht daarbij unieke inzichten aan over hun rol in het detecteren en signaleren van zorgen rond kinderen en ouderschap bij gedetineerden.

Deze praktijkinput vormde de basis voor een gedragen en realistische vertaling van de Kindreflex naar de gevangeniscontext. In wat volgt wordt stilgestaan bij de verschillende afstemmingsstructuren (stuurgroep, kerngroepen en werkgroepen) en worden de belangrijkste algemene bevindingen en bevindingen per personeelsgroep weergegeven.

3.1 Stuurgroep, kerngroepen en werkgroepen

Met stuurgroep, kerngroep en werkgroepen worden volgende zaken bedoeld.

Stuurgroep

- ✓ = Bovenlokaal klankbord
- ✓ Strategische opvolging projectvoortgang
- ✓ Adviserend, bijsturend, evaluerend

1 Kerngroep per gevangenis:

- ✓ = referentiepersonen vanuit meerdere personeelsgroepen
- ✓ Ondersteunt organisatie van werkgroepen, de vormingen en de lokale implementatie
- ✓ = multidisciplinair klankbord voor output uit de werkgroepen en vertaalslag van de Kindreflex

Werkgroepen:

- ✓ Telkens een werkgroep per personeelsgroep (PSD, bewaking, diensten hulp-/dienstverlening, ...)
- ✓ Groepen die samenkomen en de stem van hun personeelsgroep representeren
- ✓ Input geven om de Kindreflex vorm te geven en aan te passen aan de sector
- ✓ Toepassing Kindreflex, mogelijke rolverduidelijkingen en processen doorspreken

Om het pilootproject te voorzien van opvolging van partners vanuit beleid en praktijk werd een stuurgroep samengesteld. De stuurgroep kwam zes keer samen in anderhalf jaar. De eerste bijeenkomst vond plaats in maart 2024, de laatste in juni 2025.

In mei 2024 vonden kennismakingsgesprekken plaats in de pilootgevangenissen. Op die overleggen werd het project voorgesteld aan een brede groep stakeholders en volgde er een uitwisseling over de scope, bestaande praktijken en het verloop van de terreinverkenning. Daarbij werd in elke gevangenis een kerngroep aangesteld om dit verder mee op te volgen vanuit meerdere personeelsgroepen. Per inrichting waren volgende stakeholders betrokken in de kerngroepen:

Kerngroep Brugge	Kerngroep Hasselt
Directie: Dietlinde Mulier; Tine Goussey	Directie: Els De Coninck
Vlaamse Overheid: Marieke De Jong	Vlaamse Overheid: Gert Vanherk & Anne Gerrits
Psychosociale dienst: Aagje Van Maerrem	Psychosociale dienst: Lene Stals (tot december 2024)
JWW: Leonie Devos	JWW: Sara Maessen
Bewaking: Sandra Droissart	Bewaking: Pascale Claes
CKG: Sofie Mortier	VK: Maxime Vissers

Vervolgens hebben er meerdere werkgroepen plaatsgevonden in beide gevangenissen. Deze werkgroepen werden georganiseerd om per personeelsgroep het project in te leiden en de behoeften, mogelijkheden en drempels te verkennen. De werkgroepen die plaatsvonden, zijn:

- Penitentiair Complex Brugge:
  - Psychosociale dienst
  - Zorgteam
  - Bewaking
  - Bewaking bezoek
  - Hulp- en dienstverlening
  - Aalmoezeniers & consultants
  - Vrijwilligers BrugBinnensteBuiten
- Gevangenis Hasselt
  - Psychosociale dienst
  - Bewaking (kwartieroversten)
  - Bewaking bezoek
  - Psychosociale dienst
  - Medische dienst
  - RADAR 2x

Deze momenten van terreinverkenning en afstemming polsten naar de noden binnen de gevangeniscontext en legden de basis voor de nodige vertaalslag en de ontwikkeling van de vorming. Die vertaalslag mondde uit in een aangepast schema (zie verder bij resultaten).

3.2 Output

Er vonden heel wat werkgroepen plaats om per personeelsgroep te verkennen en af te stemmen hoe de Kindreflex opgenomen kan worden binnen hun werking. Hieronder worden enkele algemene conclusies weergegeven en vervolgens per personeelsgroep een algemene schets van de functie en de belangrijkste elementen uit de werkgroepen weergegeven.

Algemene bevindingen

Er zijn grote verschillen in werking tussen instellingen, afdelingen en doelgroepen.

De werkdruk en de personeelstekorten zorgen voor tijdsgebrek. Hierdoor werd regelmatig aangehaald dat er vaak weinig ruimte is om uitgebreide gesprekken te voeren met gedetineerden.

Professionals melden dat ze vaak enkel verder kunnen gaan op wat de gedetineerde vertelt. Die gedetineerde gaat vaak, naar hun aanvoelen, vanuit eigen belang de waarheid vervormen of zaken verzwijgen. Gedetineerden zouden ook veel te horen krijgen op de wandeling dat ze beter niet praten met de PSD en zijn terughoudend als het gaat over wat ze over de kinderen en de thuissituatie bespreken.

Bij strafeinde van een gedetineerde is er geen houvast meer vanuit gevangenis/justitie. Gedetineerden die onder strafmodaliteiten buitengaan, die worden opgevolgd door een justitieassistent.

Regelmatig wordt bij de toelichting rond de Kindreflex spontaan gedacht aan kindermishandeling.

In elke gevangenis verschillen het contact en de samenwerking tussen de PSD en "JWW".

Penitentiaire bewakingsassistenten

Penitentiaire bewakingsassistenten (PBA's) staan in voor de bewaking in de inrichting en de bejegening van gedetineerden. Zij staan op de afdelingen voor het reilen en zeilen daar, maar ook op veiligheidsposten. Ook bemannen zij het onthaal of 'de portier' en houden zij toezicht in de bezoeksalen.

De ruimte voor en het type van gesprekken die PBA's kunnen voeren met gedetineerden, hangen sterk af van de afdeling en de doelgroep van gedetineerde. Zo zijn er verschillen in aanpak tussen gesloten vs. open, beklaagd vs. veroordeeld, man vs. vrouw, ...

Binnen de contactmomenten werd duidelijk dat niet van PBA's verwacht kan worden dat zij met elke gedetineerde een gesprek voeren over kinderen en ouderschap. PBA's voelen hier ook een rem omdat zij niet op de hoogte zijn van de feiten van de gedetineerde. Vragen naar kinderen zonder te weten of de (vermoedelijke) feiten van de gedetineerde al dan niet betrekking hebben op kinderen ligt gevoelig.

Toch kunnen zij door hun nabijheid bij gedetineerden heel wat signalen oppikken. Zo werd het voorbeeld gegeven door een PBA van een gedetineerde die op de afdeling lachend vertelde over zijn zwangere partner met drugsverslaving en hoe zijn ongebooren kind al vanaf de geboorte met een verslaving zou starten. Een PBA kan hier niet veel aan veranderen. Wél kan hij deze informatie doorgeven opdat andere diensten hier verder mee aan de slag kunnen.

PBA's haalden aan dat ze weinig terugkoppeling krijgen op de informatie die ze doorgeven. Een terugkoppeling is belangrijk om de continuering van meldingenblijvende, toekomstige signalering te bevorderen.

In gevangenissen waar de functie detentiebegeleider reeds bestaat, dient verkend te worden of detentiebegeleiders de Kindreflex in bredere zin kunnen toepassen.

Psychosociale dienst

De psychosociale dienst is samengesteld door maatschappelijke assistenten, psychologen en psychiaters. Zij voeren een onthaalgesprek met elke gedetineerde, in principe in de werkdag na de aankomst in de gevangenis. Vervolgens hebben zij als taak de gedetineerde te begeleiden tijdens de detentie en voor te bereiden op hun re-integratie. Daarnaast hebben zij de rol van expertise en adviesverlening in kader van strafmodaliteiten.

Binnen de gesprekken met de PSD valt op dat zij zich niet profileren als hulpverleners. Daardoor is een eerste reflex bij sommige PSD-leden dat het niet hun taak is om stil te staan bij kinderen en ouderschap vanuit welzijnsoogpunt. Verder lijkt de verhouding tussen PSD en JWW per gevangenis en per afdeling te verschillen in thema's waarvoor er sneller wordt dooverwezen. Ook wordt er opgemerkt dat bij de afdeling voor vrouwen de focus voor kinderen en ouderschap meer automatisch inherent is aan de gesprekken. Daarnaast geeft de PSD een hoge werkdruk aan.

De aandacht van de PSD voor kinderen en ouderschap is cruciaal om volgende redenen:

- **De PSD is één van de weinige diensten die de gedetineerde systematisch te zien krijgt.** PSD heeft een belangrijke taak in het detecteren van de noden en de gedetineerde toe te leiden naar de juiste dienst.
- **Vanuit begeleiding van de gedetineerde is het belangrijk dat de PSD altijd kijkt met de gedetineerde wat binnen hun traject kan.** Bovendien is het zo dat PSD aanloopt tegen wachtlijsten bij verschillende diensten, waaronder JWW. Ook hierdoor is hun inschatting of er dringende zaken zijn belangrijk.
- **Vanuit risicotaxatie en adviesverlening rond strafmodaliteiten is het belangrijk dat de PSD beeld heeft van de thuiscontext en de noden en veiligheid daar.** Zo zijn er situaties gekend waarbij een gedetineerde thuis komt via een modaliteit, waar dat onveilig is voor het gezin.
- **Ook in kader van de vrijlating is het belangrijk op te volgen welke veiligheidsnoden er zijn t.a.v. het gezin.** Als ingeschat wordt dat hier noden zijn, dient met de directie bekeken te worden welke diensten op de hoogte gebracht dienen te worden zodat die opvolging kunnen bieden.

Aalmoezeniers en consulenten

In gevangenis Brugge maakte een aalmoezenier, tevens bestuurslid van de vzw BrugBinnensteBuiten, deel uit van het kennismakingsgesprek en daarna van de kerngroep. Hierdoor werd er in Brugge een werkgroep aalmoezeniers & consulenten georganiseerd. Bij de vormingen sloot ook een aalmoezenier aan.

Hulp- en dienstverlening

In elke gevangenis is een breed aanbod van diensten aanwezig. Vanuit het agentschap Justitie & Handhaving wordt er voor beleidscoördinatie en organisatieondersteuning gezorgd voor dit aanbod en dit netwerk aan diensten.

Onder die diensten vallen sommigen onder sectoren waar al een Kindreflex-uitrol heeft plaatsgevonden zoals CAW en CGG.

Hulpverleners, zoals JWW hebben meer ruimte om vanuit hulpverlenende gespreksvoering uitgebreid stil te staan bij noden rond ouderschap en de noden van het gezin. Het voordeel van JWW is tevens dat zij een werking binnen de gevangenis hebben die er voor de gedetineerde kan zijn. Bovendien is de Kindreflex in principe al deel van hun werking. Dit maakt van JWW een

belangrijke partner van alle diensten die ondersteuningsbehoeften of verontrusting detecteren in kader van kinderen en ouderschap van gedetineerden.

Wanneer gepolst werd naar mogelijke manieren van samenwerking binnen de gevangenis, onder meer met de PSD, werd veelal verwezen naar beroepsgeheim als mogelijke drempel. Het beroepsgeheim is een belangrijk gegeven, maar mag de bescherming van minderjarigen niet in de weg staan.

Dit thema werd geïdentificeerd als een belangrijk onderdeel voor de komende vorming, in combinatie met het verduidelijken van de mogelijkheid om ook anoniem advies en consult te vragen bij de Vertrouwenscentra Kindermishandeling en Ondersteuningscentra Jeugdzorg.

Zorgequipe en psychologen medische dienst

In de gevangenis van Brugge is er een zorgdienst voor geïnterneerden. In Hasselt is er geen plaats voor geïnterneerden en daar is dus geen zorgteam. Wel zijn daar vanuit FOD Volksgezondheid psychologen geattacheerd aan de medische dienst. Omdat opgroeien met een ouder met een psychische kwetsbaarheid of verslaving ingrijpend kan zijn, is de Kindreflex maken belangrijk bij geïnterneerden en gedetineerden met psychische of afhankelijkheidsproblematiek.

Deze beide doelgroepen halen aan in beperkte mate te vragen naar kinderen en ouderschap. Ze halen aan dat vooral de (kwetsbare) gedetineerde hun cliënt is en dus niet het kind. Verdere stappen zetten op basis van gesprekken met gedetineerden ligt gevoelig omdat het zorgteam veel belang hecht aan de vertrouwensband en het beroepsgeheim.

Ook zorg verwijst naar beroepsgeheim als mogelijke drempel.

Directie

De twee directie-teams hebben gezorgd voor een warm onthaal van het Kindreflex-project. In elke team waren er ook 1 à 2 personen die de kerngroep en het project mee opvolgen.

Directieleden zijn gemotiveerd om principes van de Kindreflex toe te passen in de onthaalgesprekken. Deze gesprekken vallen binnen de 24u na aankomst in de gevangenis. Directieleden zijn samen met de PSD en een arts de enige dienst die de gedetineerde systematisch onthaalt. Op sommige momenten dienen er heel wat plaatsen te vinden op één voormiddag. Daardoor is er vaak geen ruimte om in een onthaalgesprek uitgebreid stil te staan bij kinderen en ouderschap. Toch is het belangrijk dat zij al zoveel mogelijk een eerste detectie van ondersteuningsbehoeften en

verontrusting uitvoeren. Vragen naar het verblijf van de kinderen en of ze getuige waren van de arrestatie zijn bijvoorbeeld cruciaal.

Het onthaalgesprek is ook een sleutelmoment om te registreren hoeveel kinderen de gedetineerde heeft. Er was in het kader van de terreinverkenning lange tijd onduidelijkheid over wie deze informatie invoerde en hoe systematisch dit gebeurt. Bij de vormingsmomenten bleek dat deze registratie wel mogelijk was en ook gebeurt. Belangrijk is dat dit systematisch gebeurt vanuit de eerste stap van de Kindreflex, want daarbij begint het: weten of de gedetineerde kinderen heeft.

Vrijwilligers

Hoewel zij niet in loondienst werken, kunnen zij toch veel betekenen. Zo hebben zij vaker de ruimte om er te zijn voor een gedetineerde en/of het gezin. Ook kunnen zij signalen rond ondersteuningsbehoeften of verontrusting zien die nodig zijn om te signaleren.

Dankzij een sociaal engagement zorgen zij voor mooie initiatieven (zie verder bij goede praktijken).

Sommige vrijwilligers komen in nauw contact met het volledige gezin of de kinderen. Anderen komen bijvoorbeeld op bezoek bij een gedetineerde en kunnen in de bezoekszaal ook veel zaken detecteren.

Conclusie

Uit de werkmomenten en gesprekken met de diverse personeelsgroepen in de gevangenissen van Brugge en Hasselt blijkt dat er een brede bereidheid is om de Kindreflex te integreren in de werking, maar dat er tegelijk ook drempels zijn die de toepassing van de Kindreflex bemoeilijken. De verschillen tussen instellingen, afdelingen, doelgroepen en functies zijn groot waardoor er voldoende flexibiliteit en vrije invulling dient te bestaan. Wat duidelijk wordt, is dat *geen enkele personeelsgroep* de volledige verantwoordelijkheid kan dragen voor het toepassen van de Kindreflex: samenwerking en afstemming zijn cruciaal.

De Kindreflex vraagt dus niet alleen om bewustwording, maar ook om structurele borging binnen de werking van elke dienst. Sleutelmomenten zoals onthaalgesprekken, observaties tijdens detentie en de voorbereiding op vrijlating bieden kansen voor detectie en actie. Geen enkel signaal mag verloren gaan. Een gedeeld engagement en versterkte samenwerking binnen en buiten de gevangenis vormen de sleutel om de Kindreflex duurzaam te verankeren.

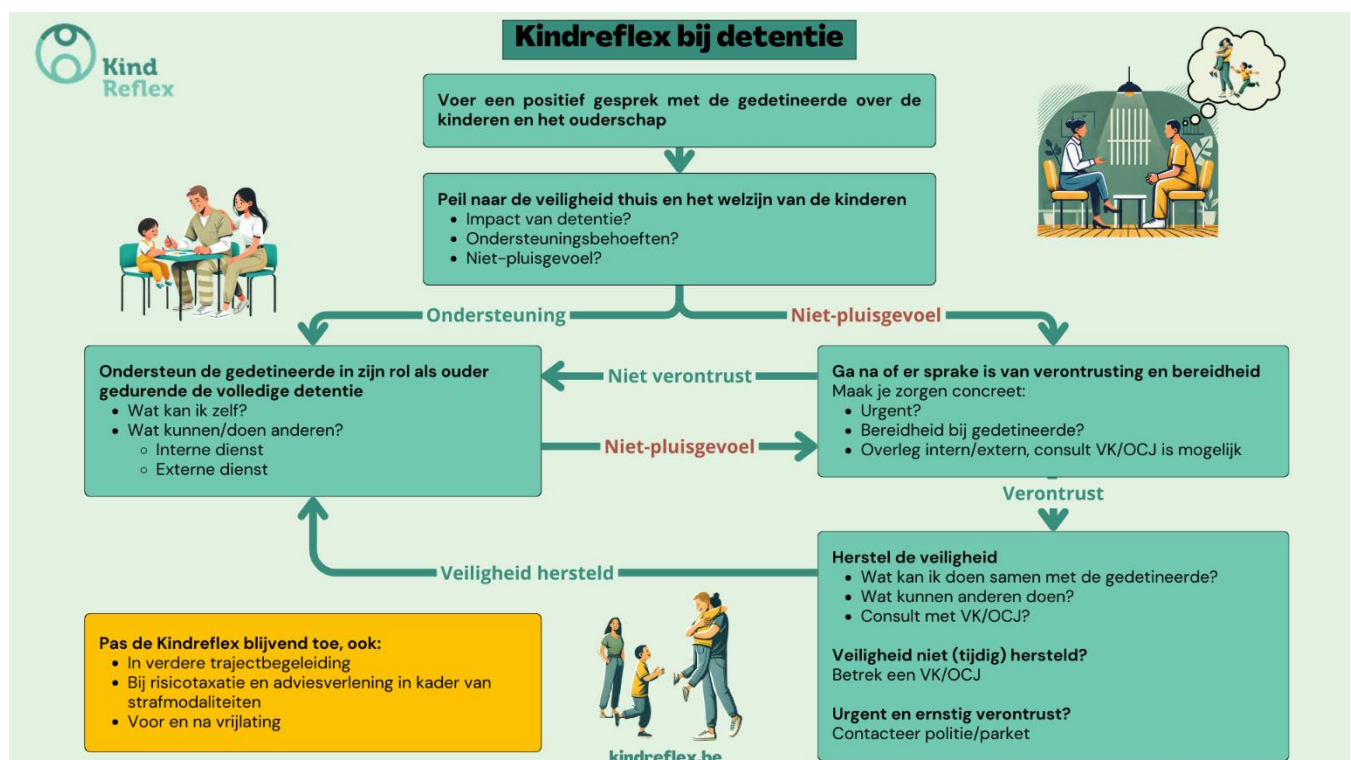
4 Werkmaterialen, vorming en communicatie

4.1 Vertaalslag van de Kindreflex naar de gevangenissector

Een kernonderdeel van de Kindreflex is het generieke stappenplan voor professionals waarin zes stappen centraal staan. Op basis van de terreinverkenning en de afstemmingsmomenten werd dit generiek stappenplan vertaald en aangepast om het zo passend en bruikbaar te maken voor de gevangenissector.

4.1.1 Schema Kindreflex bij detentie

Het schema hieronder werd ontwikkeld binnen het pilootproject op basis van de terreinverkenning. De kerngroepen en de stuurgroep werden betrokken in de verfijning van het schema.

Belangrijke **algemene principes** zijn:

- De Kindreflex is een gemeenschappelijke, gedeelde verantwoordelijkheid van alle actoren binnen de gevangenis.
- Pols in een eerste gesprek naar het ouderschap en naar de kinderen zoals in het begin van het schema. In de verdere gesprekken en trajecten dienen zaken verder uitgezocht te worden en er dient een blijvende alertheid voor kinderen bestaan.
- Je doet vanuit je eigen functie zelf met de gedetineerde en met je team wat je kan. Bij de stappen die je niet volledig kan uitvoeren, dien je ook je verantwoordelijkheid op te nemen door de nodig partners te betrekken.
- De Kindreflex voer je niet alleen uit. Betrek je team en betrek andere interne/externe diensten wanneer wenselijk.

4.1.2 Stappen uit schema

1) Voer een positief gesprek met de gedetineerde over de kinderen en het ouderschap

- Geef aan dat aandacht voor kinderen en ouderschap een standaard onderdeel is.
- Ouderschap is een universeel thema en is verbindend.
- Toon oprechte interesse.
- Vraag tijdens onthaal/intake of de gedetineerde (deels/occasioneel) zorg draagt voor kinderen of een kind verwacht.
- Vergeet niet te vragen of er opvang geregeld is voor de kinderen.
- Registreer de relevante informatie: aantal kinderen, geboortedatum, naam en verblijf.

2) Peil naar de veiligheid thuis en het welzijn van de kinderen

Hierbinnen zijn er 4 pijlers waarnaar gepeild dient te worden.

- 1) Huidige situatie kinderen (verblijf, zorgdrager, ...)
- 2) Impact van detentie?
  - ✓ Pols naar arrestatie: was kind aanwezig/getuige?
  - ✓ In welke mate is kind op de hoogte van detentie?
- 3) Ondersteuningsbehoeften?
  - ✓ Praten over detentie met kinderen

- ✓ Ouderschap en ouder-kind relatie herstellen/versterken
- ✓ Ondersteuning gezin/thuisomgeving
- ✓ Zorg voor kinderen
- ✓ Kinderbezoek

4) Niet-pluisgevoel?

- Rond de relatie gedetineerde ouder – kind?
- Rond de thuissituatie?
- Rond de thuisblijvende zorgdrager?

Op basis van wat je hier hebt gedetecteerd ga je verder naar het zorgen voor ondersteuning of het verder uitzoeken van het niet-pluisgevoel.

3) Ondersteun de gedetineerde in zijn rol als ouder gedurende de volledige detentie

Er zijn ondersteuningsbehoeften gedetecteerd via jouw gesprek met de gedetineerde of omdat een andere dienst je betreft.

Eigenlijk is ondersteuning voor de (gedetineerde) ouders en voor het kind wenselijk in elke situatie. Opgroeien met een gezinslid in detentie is namelijk altijd ingrijpend. Ook ouderschap is uitdagend, des te meer wanneer detentie en kwetsbaarheden dit extra belasten. Daarom verdient elk kind jouw Kindreflex zodat iemand, ook al is het onrechtstreeks, de situatie ziet en werk maakt van ondersteuning.

Op basis van de geïdentificeerde ondersteuningsnoden zorg je voor ondersteuning:

- Wat kunnen jij en je team samen met de gedetineerde opnemen op vlak van ondersteuning? Als je iets niet volledig kan opnemen, blijft het jouw verantwoordelijkheid om anderen te betrekken die dit wel kunnen.
- Wat kunnen/doen anderen?
  - Welke diensten zijn al betrokken?
  - Welke diensten kunnen iets betekenen in de ondersteuning voor de gedetineerde ouder, de thuisblijvende ouder of het kind?

De doelen die je binnen ondersteuning steeds voor dient te houden zijn:

- Help de gedetineerde de veerkracht van de kinderen te ondersteunen.
- Help de gedetineerde een rol en verantwoordelijkheid als ouder op te nemen.

- Bespreek de impact van detentie op de kinderen verder.
- Leid het gezin toe naar de nodige hulp of ondersteuning, eventueel via de gedetineerde.

Mogelijke ondersteuningsnoden kunnen zich situeren binnen volgende zaken:

- Praten met kinderen over detentie.
- Ouderrol opnemen vanuit detentie.
- Contact en ouder-kind relatie versterken en/of onderhouden.
- Voorbereiding op bezoek.

Al die gezinnen ondersteunen, kan geen enkele dienst alleen. Er zijn heel wat mogelijke partnerorganisaties die voor ondersteuning kunnen zorgen. Onderstaand overzicht geeft al enkele voorbeelden:

Sociale kaart

Ondersteuning gezin/ opvoeding	Veiligheid herstellen	Hulp voor kinderen
Algemeen • CAW • CKG • Kind & Gezin • Opvoedingswinkel • Huis van het Kind • IGIP • Homestart • Ontmoetings-/ inloopcentra • OCMW • Mutualiteit Gevangenis • Groepsaanbod ouderschap	Vrijwillig • CAW • VK (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling) • OCJ (Ondersteuningscentrum Jeugdhulp) Gemandateerde voorziening • VK of OCJ Urgent • Parket/politie Intra-familiaal geweld • Veilig Huis • CAW • Wijkagent	Algemene vragen • Awel (chat) • CLB • JAC (Jongerenaanbod van CAW) • OverKop huis Ondersteuning ouder-kind relatie of bezoek • CAW (Familiebegeleiding/JWW/JAC) • Vrijwilligerswerking Vragen bij geweld/mishandeling/verwaarlozing • Nupraatikerover (chat) • 1712 (hulplijn)

Kind Reflex

4) Ga verder na of er sprake is van verontrusting en bereidheid

Je hebt vanuit stap 2 of vanuit signalen die een andere dienst meegeeft een niet-pluisgevoel dat je verder wil uitklaren.

Maak je zorgen concreet: extra informatie verzamelen ter inschatting van de situatie:

- Welke urgentie is er?
- Bereidheid bij gedetineerde?
- Overleg intern/extern
- Bij twijfel, neem consult bij Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK)/Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ)

Bespreek resultaten met je team en beslis samen over mate van verontrusting.

Het is belangrijk om in gesprek te gaan met de gedetineerde over je zorgen.

Overschrijd je competenties en rol niet en betrek tijdig een collega/partner/expert.

Op Kindreflex.be staan instrumenten die kunnen helpen bij de risicotaxatie: [Stap 4: Verontrusting? - Kindreflex](#)

Wat is verontrusting?

We spreken over verontrusting wanneer de **ontwikkelingskansen** van een kind bedreigd worden en/of wanneer de **integriteit** (lichamelijk, emotioneel of seksueel) van een kind en/of van één of meer van zijn gezinsleden wordt aangetast. De onveiligheid of verontrusting kan zich situeren in de relatie tussen de gedetineerde ouder en het kind, tussen de thuisblijvende gezinsleden en het kind of in de algemene thuissituatie.

Wanneer je met je team beslist dat je verontrust bent over de situatie dient in de volgende stap de veiligheid hersteld te worden. Het herstellen van de veiligheid kan enkel op vrijwillige basis gebeuren wanneer de gedetineerde en diens thuismilieu bereid zijn om aan de situatie te werken. In het geval dat er geen bereidheid wordt gevonden of indien de veiligheid niet tijdig hersteld geraakt dienen er verdere stappen gezet te worden. We gaan hier verder in de tekst op in eerst staan we stil bij het vrijwillig herstel van de situatie waarbij er bij de gedetineerde en diens thuismilieu wel bereidheid wordt gevonden om aan de situatie te werken.

5) Herstel de veiligheid

Creëer een veilige situatie voor de kinderen. Ga zelf met de gedetineerde aan de slag of betrek een gepaste hulpvoorziening (intern of extern).

Bespreek zo transparant mogelijk met de gedetineerde je ongerustheden en welke acties je gaat ondernemen.

Installeer indien nodig hulp voor de kinderen. Geef de gedetineerde ouder de kans om hier een rol als ouder in op te nemen.

Wanneer nodig kan je telefonisch (anoniem) contact opnemen met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en/of het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp (OCJ).

Bespreek het ouderschap en de thuissituatie regelmatig opnieuw met de gedetineerde, en blijf alert voor verontrustende signalen.

Registreer/documenteer de voortgang.

Bij het betrekken van andere diensten dient altijd rekening gehouden te worden met volgende principes:

- Bij voorkeur met medeweten van gedetineerde
- Bij voorkeur zo laagdrempelig mogelijk
- Wanneer de veiligheid hersteld is, blijf je de gedetineerde verder ondersteunen in zijn/haar ouderschap. Je brengt het thema af en toe ter sprake en polst naar mogelijk nieuwe ondersteuningsbehoeften.

6) Betrek een gemandateerde voorziening

Wanneer de veiligheid niet voldoende (snel) hersteld geraakt of wanneer er geen bereidheid gevonden wordt bij de gedetineerde en/of diens thuismilieu om aan de situatie te werken.

Betrek politie of parket wanneer de situatie dermate urgent is dat er niet gewacht kan worden op de interventie van een gemandateerde voorziening.

4.1.3 Pas de Kindreflex blijvend toe

De Kindreflex en de kennis over de kinderen van een gedetineerde dient blijvend meegenomen te worden tijdens de volledige trajectbegeleiding. Ook binnen risicotaxatie en adviesverlening in kader van strafmodaliteiten is informatie rond de kinderen cruciaal om mee te nemen. Bij een vrijlating of een strafmodaliteit waarbij de gedetineerde naar huis gaat is alertheid naar welzijn en veiligheid van kinderen vereist. Wanneer er vóór of zelfs na de vrijlating van een gedetineerde ongerustheden zijn, dienen penitentiaire actoren ervoor te zorgen dat extramurale diensten dit verder kunnen opvolgen.

Sleutelmomenten voor de toepassing van de Kindreflex

Binnen detentie bestaan volgende sleutelmomenten om de Kindreflex te maken:

- Aankomst gedetineerde in de gevangenis. De gedetineerde heeft het recht om familie kosteloos in te lichten over zijn opsluiting.
- Onthaalgesprek bij directie binnen de 24 uur na aankomst.
- Eerste gesprek met de psychosociale dienst binnen de drie werkdagen na aankomst.
- Bij vrijlating of een strafmodaliteit waarbij de gedetineerde naar huis gaat.

Elke actor voert binnen het eerste contactmoment een gesprek over kinderen en ouderschap. Met de PSD en de directie vindt dat gesprek systematisch plaats. Voor diensten die hulp- of dienstverlening aanbieden gebeurt dit in principe enkel op vraag. Daarom is het belangrijk dat directie en PSD polsen naar veiligheid en welzijn van de kinderen en mogelijke ondersteuningsbehoeften. Zij kunnen dan opvolging bieden vanuit eigen rol, maar ook de nodige hulpverleningspartners betrekken.

4.1.4 Rolverduidelijking

Tijdens de terreinverkenning en afstemmingsmomenten binnen de gevangenissen werd onderzocht hoe penitentiaire professionals de Kindreflex kunnen toepassen vanuit hun specifieke functie. De bevindingen tonen aan dat elke betrokken actor, met behoud van de eigen verantwoordelijkheden, een betekenisvolle bijdrage kan leveren aan het detecteren en ondersteunen van kwetsbaar ouderschap en mogelijke zorgen rond kinderen.

Hieronder staan we stil bij de verschillende functies en welke rol zij specifiek kunnen opnemen in het uitvoeren van de Kindreflex.

Directie

De directie speelt een algemene sleutelrol bij de implementatie en coördinatie van de Kindreflex. Binnen 24 uur na aankomst van een gedetineerde vindt een onthaalgesprek plaats. In dit gesprek dient de directie te polsen naar kinderen en ouderschap ter sprake komen, wat ruimte biedt voor een eerste detectie van ondersteuningsnoden en zorgen rond welzijn en veiligheid van kinderen.

Als spilfiguur binnen de gevangenisorganisatie beschikt de directie over een helikopterview en toegang tot cruciale informatie via hun systeem Sidis Suite. Zij kunnen ook registreren in Sidis Suite hoeveel kinderen de gedetineerde aangeeft te hebben. Wanneer er hulpvragen, ondersteuningsbehoeften of verontrusting worden vastgesteld, kan de directie de volgende stappen ondernemen:

- Bijzondere signalen alvast doorgeven aan de PSD zodat zij hier aandacht aan kunnen bieden. Eventueel met de PSD bekijken welke andere diensten betrokken dienen te worden.
- Doorverwijzing naar Hulp- en Dienstverlening (H&D) bij vastgestelde hulpvragen.
- Onmiddellijke actie bij acute verontrusting door parket en/of politie in te schakelen.
- De directie behoudt steeds de autonomie om naar eigen inschatting bijkomende taken op te nemen.

Ook bij het formuleren van adviezen over strafmodaliteiten wordt uitdrukkelijk aandacht besteed aan ouderschap, kinderen en mogelijke verontrusting.

Psychosociale Dienst (PSD)

De PSD ziet elke gedetineerde binnen drie werkdagen na aankomst en vervult een adviserende en inhoudelijke expertiserol binnen de gevangenis. Vanuit deze positie voert PSD de Kindreflex concreet uit:

- **Stap 1 & 2:** Tijdens het basisgesprek wordt expliciet aandacht besteed aan ouderschap en het welzijn en de veiligheid van kinderen.
- **Stap 3 & 5:** Worden gerealiseerd in samenwerking met andere diensten.

Bij nood aan ouderschapsondersteuning wordt hulpverlening betrokken.

- **Stap 4:** De inschatting van verontrusting gebeurt vanuit een risicotaxatie. Gedetecteerde signalen worden in team besproken. De veiligheid van kinderen wordt opgenomen in het dossier en relevante diensten/instanties worden, indien nodig, ingelicht.
  - Indien de gedetineerde bereid is tot hulp, volgt doorverwijzing naar vrijwillige hulpverlening (zoals RADAR, Jongerenwelzijn, CKG).
  - Bij geen bereidheid tot hulp, wordt de situatie opgevolgd met het team, eventueel gevolgd door een anoniem consult.

Bij nood aan externe expertise of gemandateerde voorzieningen wordt in overleg met de directie en de KR-ambassadeur van PSD verder gehandeld.

Een vaste hulpverleningspartner is JWW. In het algemeen dient er altijd de beste match gezocht te worden tussen de noden bij de gedetineerde en diens gezin en de beste hulp.

De PSD neemt alle informatie rond ouderschap en kinderen van de gedetineerde mee zoals benoemd in het gele kader van het schema 'Pas de Kindreflex blijven toe'.

Hulp- en Dienstverlening (H&D)

Binnen H&D kan het generieke stappenplan van de Kindreflex op brede schaal worden toegepast, al blijft hulpverlening in de praktijk grotendeels vraaggestuurd. Toch tonen enkele gevangenissen al inspirerende praktijken:

- In Hasselt zorgt RADAR (zie verder bij 'goede praktijken') voor het onthaal van elke nieuwe gedetineerde.
- In Brugge heeft JWW een team onthaal, al is die ook vraaggestuurd en enkel voor gedetineerden in eerste detentie.

Diensten uit H&D worden doorgaans betrokken na een hulpvraag van de gedetineerde of na doorverwijzing vanuit andere diensten. Diensten zoals JWW (met de familiaal detentiebegeleider) en het CKG hebben een uitgesproken focus op ondersteuning rond ouderschap en gezin (stap 3). De opvolgende stappen (4 t.e.m. 6) worden via overleg en samenwerking tussen diensten aangepakt. Indien nodig kan een anoniem consult bij een gemandateerde voorziening plaatsvinden, of kan een melding gebeuren door de hulpverlener, steeds in overleg met het team.

Aalmoezeniers & Consulenten

Deze actoren voeren vertrouwelijke gesprekken over levensthema's, waaronder gezin en ouderschap. Ze peilen naar kinderen, signaleren ondersteuningsbehoeften of verontrusting, en staan voor een belangrijke ethische balans tussen hun deontologische code en het spreekrecht in het belang van het kind. Er leeft echter nog onduidelijkheid over meldprocedures en wie intern of extern gecontacteerd moet worden bij verontrusting. Zelf contact opnemen met een gemandateerde voorziening is principieel mogelijk.

Vrijwilligers (Bezoek)

Vrijwilligers die betrokken zijn bij het bezoekgebeuren kunnen een belangrijke signaalfunctie vervullen. Opleiding en sensibilisering zijn nodig om hen in staat te stellen signalen te herkennen en adequaat door te verwijzen. Meldprocedures moeten helder zijn, net als de aanspreekpunten binnen de gevangenis. Laagdrempelige gesprekken over ouderschap en kinderen dienen actief aangemoedigd te worden als onderdeel van hun contactmomenten.

Rol van de Bewaking

Algemene bewakingsrol

Bewakingspersoneel vervult een ondersteunende rol door alert te zijn voor signalen, deze via de hiërarchische lijn of de KR-ambassadeur door te geven en gesprekken over ouderschap niet uit de weg te gaan. Zo creëren zij de noodzakelijke ruimte voor andere diensten om het stappenplan van de Kindreflex uit te voeren.

Tijdens bezoekmomenten

Tijdens bezoekmomenten zijn een kindvriendelijke houding en waakzaamheid essentieel.

"Een cipier die gewoon vriendelijk 'hallo' zegt, dat onthoud je als kind. Dat maakt een wereld van verschil." - Getuigenis

---

Bewakingspersoneel wordt gesensibiliseerd rond het belang van observaties tijdens deze momenten en gestimuleerd om meldingen en signalen correct door te geven, vooral wanneer er ondersteuningsnoden binnen gezinnen worden vastgesteld.

4.2 Vorming

De vorming van medewerkers binnen de gevangenis had meerdere doelen. Zo was deze vorming een uitgewezen manier voor sensibilisering van medewerkers en voor de creatie van draagvlak voor de toepassing van de Kindreflex in zoveel mogelijk personeelsgroepen. Een ander doel was deskundigheidsbevordering: het is de bedoeling dat zoveel mogelijk medewerkers effectief de Kindreflex toepassen en weten wat ze in kader daarvan dienen te doen.

Vooreerst stond de vorming stil bij de relevantie van de Kindreflex en bij theoretische zaken als de ingrijpende jeugdervaringen en de window of tolerance en andere kennis die belangrijk is wanneer het over kinderen en ouderschap gaat. Er werd stilgestaan bij de impact van detentie op kinderen en de gezinnen. Verder werden deelnemers meegenomen in de relevantie van de Kindreflex en de toepassing van de Kindreflex binnen het werk in gevangeniscontext.

Er werd vormingsmateriaal ontwikkeld en er werden 13 vormingsmomenten georganiseerd met in totaal 124 deelnemers. Deze vormingsmomenten richtten zich op volgende personeelsgroepen:

- Psychosociale dienst, Zorg, Medische dienst, Hulp- en dienstverlening, ...
- Bewaking bij bezoek
- Vrijwilligers

N°	Datum	Gevangenis Brugge	Gevangenis Hasselt	Aantal deelnemers
1	27/mrt	PSD & Zorg		8
2	27/mrt	Hulp- en dienstverlening		3
3	29/apr		PSD & medische dienst	14
4	29/apr		Hulp- en dienstverlening	12
5	7/mei		PSD + H&D	13
6	8/mei		Bewaking bezoek & portier	8
7	19/mei	PSD & Zorg		8
8	19/mei	Vrijwilligers		19
9	20/mei	PSD & Zorg		9
10	21/mei		Vrijwilligers	5
11	22/mei	PSD & Zorg		10
12	22/mei	Hulp- en dienstverlening		8
13	23/mei	Hulp- en dienstverlening		7
			Totaal	124

Naast het ontwikkelen van vormingsmateriaal en het organiseren van vormingsmomenten in de twee gevangenissen, werd ook online vormingsmateriaal voor penitentiaire bewakingsassistenten en directieleden ontwikkeld en verankerd op de website.

4.3 Kortfilm 'Ik zou je graag zien'

4.3.1 Ontwikkeling Kortfilm 'Ik zou je graag zien'

In samenwerking tussen DOKMA Film, CAW Oost-Brabant en VECK werd de kortfilm *'Ik zou je graag zien'* gerealiseerd. Deze film biedt een unieke inkijk in het gevangenisbezoek door de ogen van kinderen. Het resultaat is een krachtige en ontroerende productie die niet alleen artistiek geslaagd is, maar ook een belangrijk maatschappelijk doel dient.

"Ik dacht echt dat wij de enigen waren in heel de wereld die dit meemaakten." - Getuigenis

---

De kortfilm draagt ertoe bij dat:

- kinderen met een ouder in detentie zichtbaar worden en een stem hebben;
- kinderen het gevoel krijgen er niet alleen voor staan;
- gesprekken met gezinnen die te maken krijgen met detentie extra worden ondersteund;
- andere kinderen, volwassenen en professionals worden gesensibiliseerd rond de impact van detentie op het gezinsleven.

"Op school vroegen kinderen: 'Ben jij de dochter van...?' Maar niemand vroeg hoe het met mij ging." - Getuigenis

---

4.3.2 Lanceringsmoment

Om de kortfilm officieel in te huldigen vond een lanceringsevent plaats in de Hulpgevangenis van Leuven op 24 april 2025.

- **De filmmakers** deelden hun visie en het creatieve proces achter de film.
- **Panelgesprek vanuit de praktijk** met bijdragen van een ervaringsdeskundige dochter en ex-partner, familiebegeleiders, Kindreflex-medewerkers uit gevangenissen en een penitentiair bewakingsassistent.

- Een **gedetineerde vader** bracht zijn persoonlijke verhaal.
- **Beleidsgericht panelgesprek** met sprekers vanuit DG EPI, CAW, VECK, VUB en Agentschap Opgroeien.
- Belangrijkste conclusies
  - Er is meer aandacht, zichtbaarheid en onderzoek nodig voor kinderen met een ouder in detentie.
  - Maatschappelijke sensibilisering is essentieel om het taboe te doorbreken.
  - Detentieprocessen moeten kindvriendelijker worden ingericht.
  - Mijlpaalmoment waarbij voor het eerst zoveel perspectieven samen kwamen en gedeeld engagement toonden om aan de slag te gaan met het thema kinderen met ouders in detentie. Ook de Hulpgevangenis van Leuven toonde zich open voor een uitrol van de Kindreflex.
  - De Europese aanbevelingen rond kinderen met een ouder in detentie werden aangehaald. Dit vormt een solide basis voor het Belgisch beleid om op verder te bouwen.

5 Evaluatie

Medewerkers betrokken bij detentie in de betrokken pilootgevangenissen werden bevraagd voor en na het volgen van een Kindreflex vorming.

De aanvangsmeting gold als een nulmeting die na enkele sociodemografische gegevens van de respondenten focuste op hun huidige praktijk en mogelijkheden voor de implementatie van de Kindreflex. Er werd o.a. bevraagd in welke voor ouderfunctie van gedetineerde werd gestimuleerd, in welke mate kinderen en hun veiligheid in beeld wordt gebracht, in welke mate men zich competent voelt en weet wat te doen, welke acties worden genomen bij vermoedens van onveiligheid voor kinderen en welke drempels men ervaart voor de implementatie van de Kindreflex.

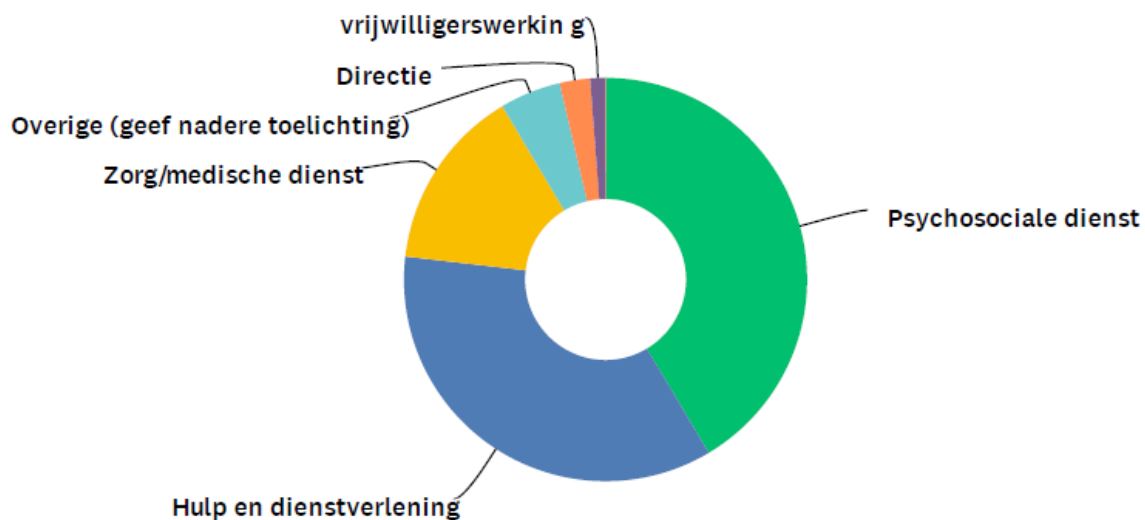
De nameting gebeurde enkele weken na de Kindreflex vorming om na te gaan hoe men de vorming evalueerde en wat men eruit meenam.

5.1 Bevraging voor vorming

De nulmeting werd ingevuld door 82 medewerkers (responserate: 66,1%). Enkele kenmerken van de respondenten zijn:

- Het merendeel is vrouw (84%);
- De helft is tussen 20 en 30 jaar (50%), 13% is tussen 31 en 40 jaar, 29% is tussen 41 en 50 jaar en 7% is 51 jaar en ouder;
- Het merendeel werkt vijf jaar of minder in de gevangenissen of met gedetineerden (70%) en drie op tien heeft meer ervaring (22% tussen 11 en 20 jaar en 9% tussen 21 en 30 jaar ervaring).

Vier op tien respondenten werkt in de psychosociale dienst (41%) en ruim een derde in de hulp- en dienstverlening (35%). In onderstaande grafiek is de verdeling van de respondenten per personeelsgroep weergegeven.

5.1.1 Huidige praktijk

De belangrijkste resultaten betreffende de huidige praktijk worden hier weergegeven.

Vier op tien respondenten geeft aan dat **aandacht voor de ouderfunctie** van gedetineerden niet wordt gestimuleerd binnen de dienst (4% helemaal niet, 38% eerder niet). Zes op tien respondenten vindt dat de aandacht voor de ouderfunctie wel wordt gestimuleerd (33% eerder wel, 26% helemaal wel). Vooral bij de psychosociale dienst wordt aangegeven dat er weinig stimulatie is (53% helemaal of eerder niet).

Het merendeel van de respondenten geeft aan, in het algemeen in de voorbije zes maanden, te **vragen naar de kinderen van de minderjarigen** (88%), te peilen naar **hun veiligheid** (60%) en zich daarbij **zorgen te maken over hun veiligheid** (67%). Er is een sterke variatie in de mate waarop dit gebeurt (dagelijks, wekelijks of maandelijks).

De gedetailleerde resultaten zijn in onderstaande tabel terug te vinden.

Vraag	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Zelden of nooit	Totaal
Hoe vaak vraag je naar de kinderen van gedetineerden	7 (8,6%)	40 (49,4%)	24 (29,6%)	10 (12,3%)	81 (100,0%)
Hoe vaak vraag je naar de veiligheid van de kinderen van de gedetineerden	3 (3,7%)	17 (21,0%)	29 (35,8%)	32 (39,5%)	81 (100,0%)
Hoe vaak maak je je dan zorgen over de veiligheid van hun kinderen	2 (2,4%)	18 (22,0%)	35 (42,7%)	27 (32,9%)	82 (100,0%)

Bij de psychosociale dienst zijn deze percentages systematisch hoger dan bij hulp- en dienstverlening:

- Bij de psychosociale dienst vraagt 94% dagelijks, wekelijks of maandelijks naar kinderen en bij hulp- en dienstverlening is dit 82%;
- Bij de psychosociale dienst vraagt 68% dagelijks, wekelijks of maandelijks naar veiligheid van kinderen en bij hulp- en dienstverlening is dit 61%;
- Bij de psychosociale dienst maakt 68% zich dan dagelijks, wekelijks of maandelijks zorgen over de kinderen en bij hulp- en dienstverlening is dit 66%.

Veelgenoemde voorbeelden van situaties waarin men zich zorgen maakt over de kinderen zijn middelengebruik, intrafamiliaal geweld, zedenfeiten, verwaarlozing, detentie van beide ouders of alleenstaande ouders, gebrek aan netwerk of professionele ondersteuning.

Wanneer men zich zorgen maakt over de kinderen van een gedetineerde is het merendeel overtuigd dat men **weet wat te doen** (68%) en voelt drie op de vier zich **competent** (75%). 55% van de respondenten vindt dat men dat de **dienst voldoende instructies geeft**.

Dit impliceert tevens dat 32% zelf aangeeft niet te weten wat te doen, 25% zich niet competent voelt en 45% vindt dat er te weinig instructies zijn.

Er zijn opmerkelijke verschillen tussen de antwoorden bij de psychosociale dienst en bij hulp- en dienstverlening. Hoewel het aandeel dat aangeeft te weten wat te doen veeleer gelijkaardig is (PSD: 67%; H&D: 72%), lijken medewerkers van de psychosociale diensten zich competent te voelen (88% eerder of helemaal wel) in vergelijking met hulp- en dienstverlening (61% eerder of helemaal wel). Bij de psychosociale diensten daarnaast vindt 67% dat de dienst eerder of helemaal niet

voldoende instructies geeft terwijl dit bij hulp- en dienstverlening bij 24% van de respondenten geldt.

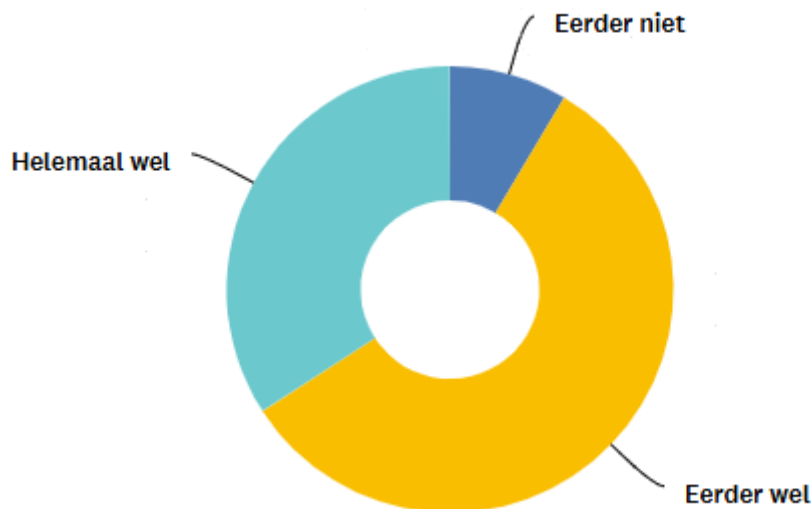
Er wordt een brede waaier aan acties genomen wanneer men zich zorgen maakt over de opvoeding of veiligheid van de kinderen:

Actie	Frequentie
Ik bespreek de situatie met collega's	90,2%
Ik voer een gesprek met de gedetineerde over de impact van zijn problemen/detentie op de kinderen	78,1%
Ik voer een gesprek met de gedetineerde over mijn zorgen rond de kinderen	78,1%
Ik noteer mijn zorgen in het dossier	72,0%
Ik bevroeg bij de gedetineerde het welzijn van de kinderen	72,0%
Ik voer een gesprek met de gedetineerde over zijn beleving van het ouderschap en het opvoeden van de kinderen	64,6%
Ik bevroeg bij de gedetineerde de veiligheid van de kinderen	54,9%
Ik betrek een andere interne dienst	47,6%
Ik zoek contact met het netwerk van de gedetineerde (met toestemming van de gedetineerde)	37,8%
Ik bespreek met de gedetineerde de mogelijkheden om onveiligheid te stoppen	36,6%
Ik betrek een andere externe dienst (niet-gemandateerde voorziening)	28,1%
Ik vraag advies bij een gemandateerd voorziening (VK/OCJ)	24,4%
Ik meld aan bij een gemandateerde voorziening	12,0%
Ik gebruik een risicotaxatie-instrument	4,9%
Ik meld aan bij het parket	3,7%
Ik onderneem geen actie	2,4%

5.1.2 Implementatiemogelijkheden Kindreflex

De meerderheid van de respondenten kende bij aanvang van de vormingen de Kindreflex nog niet: 48% was helemaal niet en 22% was eerder niet **bekend met de Kindreflex**.

Ruim negen op tien respondenten (91%) achtten de **Kindreflex** waardevol voor hun werk binnen de **gevangenis**, zoals in onderstaande grafiek wordt gepresenteerd.

Ongeveer evenveel respondenten (90%) ziet **mogelijkheden om de Kindreflex te implementeren in hun dienst**.

Er zijn echter nog heel wat **drempels om de Kindreflex uit te voeren** geïdentificeerd:

- Onduidelijkheid rond mijn mandaat ivm Kindreflex: 68,4% eerder of helemaal wel
- Moeilijkheden om door te verwijzen naar een geschikte dienst die met de kinderen en thuisblijvende partner aan de slag gaat: 56,8% eerder of helemaal wel
- De hoge werkdruk: 56,3% eerder of helemaal wel
- Het beroepsgeheim: 52,5% eerder of helemaal wel
- Het korte verblijf van de gedetineerde binnen de gevangenis: 39,5% eerder of helemaal wel
- Het ontbreken van een vertrouwensrelatie met de gedetineerde omwille van de gevangeniscontext: 36,7% eerder of helemaal wel
- Dat kinderen geen deel uitmaken van mijn takenpakket met de gedetineerde: 35,8% eerder of helemaal wel

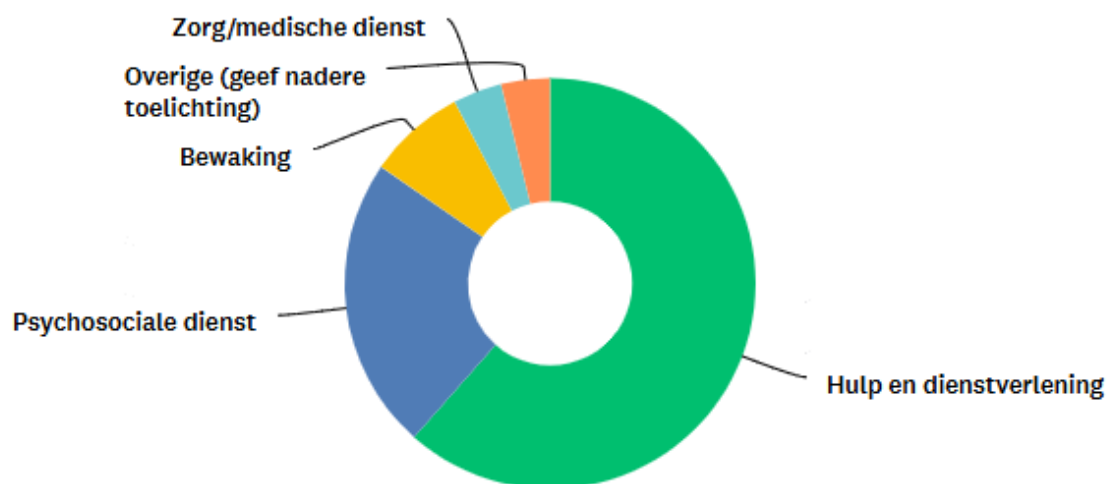
5.2 Bevraging na vorming – evaluatie vorming Kindreflex

Enkele weken de vorming kregen deelnemers een digitale vragenlijst toegestuurd. Dit resulteerde in 26 respondenten (responserate: 21,0%).

Enkele kenmerken van de respondenten zijn:

- Het merendeel is vrouw (73%);
- Bijna de helft is tussen 20 en 30 jaar (46%), 4% is tussen 31 en 40 jaar, 31% is tussen 41 en 50 jaar en 19% is tussen 51 en 60 jaar;
- Het merendeel werkt vijf jaar of minder in de gevangenissen of met gedetineerden (61%) en vier op tien heeft meer ervaring (31% tussen 11 en 20 jaar, 4% tussen 21 en 30 jaar en 4% tussen 31 en 40 jaar ervaring).

Zes op tien respondenten werkt in de hulp- en dienstverlening (62%) en 23% werkt bij de psychosociale dienst (41%). In onderstaande grafiek is de verdeling van de respondenten per personeelsgroep weergegeven.

Door de lage responserate zijn de uitkomsten niet generaliseerbaar en worden ze hier minder gedetailleerd weergegeven. Door grote verschillen in de achtergrond van de respondenten tussen de voor- en nameting is een vergelijking tussen de resultaten van de voor- en nameting weinig relevant.

De respondenten zijn overwegend **tevreden over de vorming**:

- 100% vond dat de ruimte die er was voor input vanuit de deelnemers eerder tot zeer goed;
- 92% vond de manier waarop de vorming werd gegeven en het leermateriaal eerder tot zeer goed;
- 86% vond de inhoud eerder tot zeer goed;
- 80% vond de ruimte voor uitwisseling en onderling leren eerder tot zeer goed.

De **mate waarin de verwachtingen van de respondenten is ingelost**, varieert met helemaal (52%), gedeeltelijk (44%) en neen (4%).

Sommigen vonden de theoretische bagage nuttig, anderen gaven aan meer behoefte te hebben aan praktische toepassingen, uitwisseling van casussen en meer concrete handvaten. Sommigen voelen nood aan terugkoment.

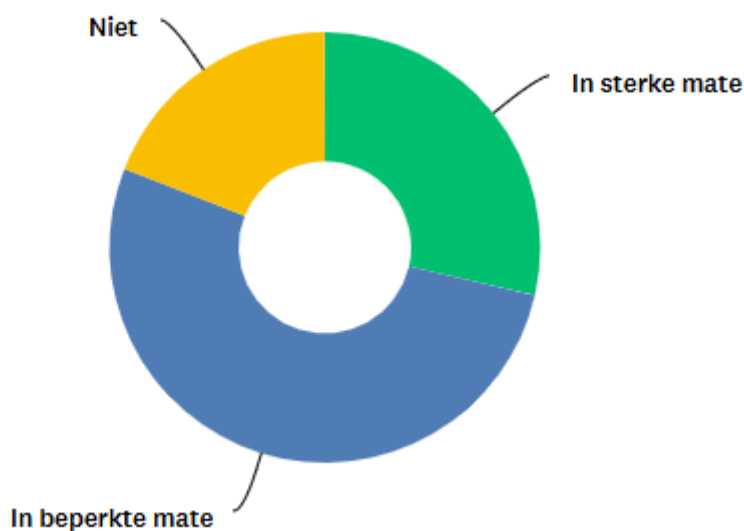
Deelnemers haalden vooral inzichten uit de cijfers, het belang van aandacht voor kinderen en het actief bevragen van de gezinssituatie. Sommigen benadrukten het belang van concrete tips en mandaatverduidelijking.

Hieronder staan enkele uitgelichte antwoorden op de vraag 'Wat is het belangrijkste dat je uit deze vorming hebt gehaald?'

57% van de deelnemers heeft **sinds de vorming gesprekken gevoerd met gedetineerden over hun kinderen**, waarvan de helft in meerdere mate dan voordien.

De vorming werkte **drempelverlagend**: voor 29% in sterke mate, voor 52% in beperkte mate (zie ook onderstaande grafiek).

5.3 Vorming bewaking bezoek

In gevangenis Hasselt werd een vorming georganiseerd voor acht PBA's (penitentiaire beambte) die regelmatig de bezoekszaal en de portier bemannen. Voor PBA's in Brugge en de andere PBA's die niet bij dit vormingsmoment waren is een online vorming voorzien. Deze groep bereiken is belangrijk omdat zij in kader van het bezoek de kinderen en eventuele gezinsdynamieken rechtstreeks zien .

Bij aanvang van deze vorming werd niet de vragenlijst gehanteerd, daar deze niet aangepast was aan het doelpubliek. Wel werden volgende stellingen voorgelegd aan de 8 aanwezige deelnemers.

1) **Ik heb mij ooit al zorgen gemaakt om kinderen met gedetineerde ouders.**

- De meerderheid (5/8) gaf aan zich nog nooit zorgen gemaakt te hebben over kinderen van gedetineerde ouders.

2) **Ik heb al ooit iets rond een gezin of rond kinderen gesignaleerd aan mijn hiërarchie.**

- De meesten (6/8) hebben al iets gesignaleerd aan hun hiërarchie, meestal via een rapport aan de directeur.

- 3) **Ik heb al ooit iets rond een gezin of rond kinderen gesignaleerd aan een andere dienst.**
  - Er was bij de deelnemers geen ervaring rond het signaleren naar een andere dienst dan directie.
- 4) **Ik heb ooit al met een gedetineerde gepraat over ouderschap.**
  - 3/8 had ooit al met een gedetineerde gepraat over ouderschap.
- 5) **Ik heb ooit al met een kind gepraat over het hebben van een ouder in detentie.**
  - Niemand antwoordde hier 'ja' op.
- 6) **Ik vind dat onze bezoeksregeling heel kindvriendelijk is.**
  - Naast 1 deelnemer die 'Ja' antwoordde, bleef de rest neutraal.

Tijdens de vorming kwamen volgende zaken naar boven.

VERBETERPUNTEN

PBA's haalden aan een terugkoppeling te wensen wanneer ze situaties melden. Dit maakt het zichtbaarder dat het opgevolgd wordt en motiveert om zaken te blijven melden.

Verder uitten de deelnemende PBA's de nood aan een aanspreekpunt voor situaties rond kinderen en ouderschap. Binnen bewaking is een technisch deskundige aanspreekpunt en er is een directielid aanspreekpunt.

REACTIES KORTFILM

- Kinderen ervaren het gevangenisbezoek als beangstigend in het begin, maar wennen eraan.
- Er is weinig aandacht voor ouderdetentie in scholen.
- Sommige PBA's herkennen zich niet in het beeld rond de PBA dat in de film wordt geschetst. Zo halen ze aan het 'schreeuwen' zoals door de kinderen in de kortfilm aangehaald niet herkenbaar te vinden.

Conclusie: De film roept bewustwording op, maar ook discussie.

AFRONDING: WAT NEEM JE MEE VAN DE VORMING?

Ter afsluiting van de vorming voor PBA's bij bezoek werd stilgestaan bij wat ieder meenam uit de vorming. De antwoorden die hierop volgden;

- Er is meer bewustzijn ontstaan over de impact van detentie op kinderen.

- Deelnemers willen kinderen actiever 'zien' en bewuster benaderen.
- Er leeft angst om menselijk gedrag te tonen uit vrees voor oordeel van collega's. De vorming heeft tot inzicht en dialoog geleid. Dit maakt dat deelnemers zich hier minder gaan door laten leiden.
- De vorming wordt als waardevol ervaren en motiveert tot verandering.

Conclusie: De vorming heeft effect gehad op houding en bewustzijn. Er is motivatie om kindvriendelijker te werken, maar ook nood aan (verdere) cultuurverandering binnen de organisatie.

6 Goede praktijken

Tijdens de terreinverkenning werd ingezet op het verzamelen van bestaande goede praktijken. Deze praktijken kunnen als inspiratie dienen voor iedereen binnen het gevangeniswezen. Hieronder belichten we een aantal van deze praktijken.

6.1 RADAR

RADAR staat voor 'Radarnetwerk Aanpak Detentie- en Aansluitend Re-integratieplan' en vloeit voort uit een ESF-project.

De bedoeling hiervan is dat het breed netwerk van hulp- en dienstverlenende actoren als één netwerkorganisatie kan werken. Zo wordt samen en efficiënter gewerkt aan beeldvorming van de gedetineerde, doorschakelen naar het juiste aanbod, opzetten van integrale trajecten tot en met re-integratie, roluitklaring, infodeling, databeheer, ... en dit allemaal met oog op re-integratie. De voorbereiding op de re-integratie begint vanaf dag 1 door bij nieuw opgenomen gedetineerden een systematisch onthaalgesprek te organiseren.

Een grote meerwaarde en mogelijke link met de Kindreflex is de systematische contactname vanuit RADAR met het gezin/netwerk van de gedetineerde. Dit gebeurt met één lid uit het netwerk dat de gedetineerde kiest en op basis van geïnformeerde toestemming. Het betrekken van het gezin en rechtstreeks bevragen bij het gezin of er ondersteuningsnoden is een voorbeeldpraktijk voor alle gevangenen en hun stakeholders.

6.2 Betrokkenheid familiale begeleiding en CKG

In elke gevangenis is er een team Justitieel Welzijnswerk vanuit CAW. Binnen de trajectbegeleiding voor gedetineerden gaan zij in op de directe sociale omgeving ('DSO') van de gedetineerde als onderdeel van herstelgericht en krachtgericht werken. Elk lokaal CAW legt hier andere klemtonen in.

In sommige gevangenen bestaat er een professional die zich intensiever inzet rond familiebegeleiding. Zo heb je in de gevangenis van Hasselt een 'Familiaal Detentiebegeleider' vanuit JWW en in de Leuvense gevangenen twee 'Familiebegeleiders bij detentie'. In het Penitentiair Complex van Brugge is er iemand aangesteld vanuit het Centrum voor Kinderzorg gezinsondersteuning (CKG), vooral voor de ouder-kind afdeling. Vanuit deze functies wordt prachtig werk geleverd voor gezinnen waarbinnen een lid in detentie verblijft. De aanwezigheid van een

dergelijke functie is een tastbare katalysator binnen de inrichting voor focus op de gezinnen van gedetineerden.

6.3 Kinderbezoek

In Brugge is er elke woensdag een kinderbezoek voor kinderen tot 12 jaar. Elke eerste woensdag van de maand zijn kinderen tot 18 jaar daar welkom. JWW kan helpen om het bezoek voor te bereiden. Wanneer een kind geen volwassene heeft die mee kan gaan, kan een vrijwilliger van BrugBinnensteBuiten (zie verder) meegaan.

In Hasselt is er elke zaterdag voormiddag een kinderatelier. De ene zaterdag gaat dit regulier door. De andere zaterdag zorgt Sjabloon vzw (zie verder) voor animatie.

Het kinderbezoek wordt overal anders geregeld. Het is een waardevolle manier om het contact en de band tussen gedetineerde ouder en kind te versterken en/of te bewaren.

6.4 Vrijwilligerswerkingen

Er bestaan verschillende vrijwilligersdiensten die zich inzetten voor gedetineerden en hun kinderen. Deze zijn op verschillende manieren geregeld. Zo werden onderstaande werkingen betrokken in de pilootfase. Vrijwilligers kunnen met kleine acties grootse uitkomsten mogelijk maken die voor medewerkers niet altijd mogelijk/haalbaar zijn. Het engagement van vrijwilligers is daarom zeer waardevol.

6.4.1 BrugBinnensteBuiten (gevangenis Brugge)

Draagt bij tot een meer humane detentie in de gevangenis van Brugge.

Initiatieven:

- Kinderbezoeken begeleiden: Kinderen hebben niet altijd een volwassene binnen het netwerk dat hen kan begeleiden bij het bezoek. Hiervoor kan beroep gedaan worden op een vrijwilliger.
- Brugbezoek: vrijwilligers komen op bezoek bij gedetineerden.
- Winkel 'Soaps and Sweets' wordt iedere zaterdag in de bezoekeruimte geopend zodat familie en vrienden snoepgoed en verzorgingsproducten kunnen kopen voor diegene die ze bezoeken.

6.4.2 Sjabloon (Gevangenis Hasselt)

Elke zaterdagvoormiddag vindt een kinderatelier plaats in de bezoeksaal onder begeleiding van JWW. Om de 14 dagen verzorgt de vzw Sjabloon animatie voor de gedetineerde ouder en de kinderen.

6.4.3 Vrijwilligerswerkingen CAW

Actief in onder meer gevangenis Hasselt.

Het CAW ondersteunt heel wat vrijwilligersinitiatieven binnen gevangenissen. In de gevangenis van Hasselt ondersteunt CAW Limburg vrijwilligers die op bezoek gaan bij gedetineerden.

6.4.4 Jonge Helden

Actief in gevangenissen Leuven, Antwerpen, Beveren en Gent.

Verzorgen animaties bij kinderbezoeken vanuit creatie, spel en verbinding. Ze zetten daarbij het kind centraal.

6.5 Groepsaanbod ouderschap

In Brugge werd ten tijde van het project via het Vormingscentrum opvoeding en kinderopvang een groepsaanbod voor gedetineerden rond ouderschap verzorgd. Dit werd georganiseerd met zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden in gemengde groepen. In Hasselt wordt er in het eindjaar van 2025 ook een groepsaanbod rond ouderschap georganiseerd, wel vanuit de eerstelijnszone.

Dit groepsaanbod is een cruciale schakel in doorverwijsmogelijkheden wanneer een nood aan ondersteuning rond ouderschap gedetecteerd wordt. Het biedt de mogelijkheid aan gedetineerden om aan de slag te gaan met dit thema vanuit zowel begeleiding als verbinding met anderen.

6.6 Gespreksgroepen kinderen met naasten in detentie

CAW Centraal West-Vlaanderen organiseert gespreksgroepen op voor kinderen die een naaste, zoals een ouder of ander gezinslid, in detentie hebben. Ze bieden hen via deze weg een veilige plek om ervaringen te delen en steun te vinden bij leeftijdsgenoten. Hierin wordt aangeboden:

- Professionele begeleiding;
- Vertrouwelijke en toegankelijke gesprekken;
- Leuke en zinvolle activiteiten om elkaar te leren kennen;
- Praktische handvatten om met de situatie om te gaan.

Deze gespreksgroepen zijn er om kinderen te helpen zich minder alleen te voelen en sterker in hun schoenen te staan.

Hoewel dit momenteel nog in startblokken staat en slechts in één regio georganiseerd wordt, is dit een veelbelovende goede praktijk die zich rechtstreeks op de kinderen richt.

"Zorg dat kinderen gehoord worden. Geef ze een veilige plek waar ze ongestoord kunnen praten." - Getuigenis

---

7 Implementatiekader voor een Kindreflex in elke penitentiaire inrichting

Op basis van de eerste ontwikkeling en uitrol van de Kindreflex in de pilootgevangenissen is geëvalueerd hoe de toekomstige implementatie kan gebeuren in andere gevangenissen. Er zijn generieke implementatiebouwstenen geïdentificeerd en uitgewerkt in een “Implementatiegids voor een Kindreflex in elke penitentiaire inrichting”.³

De implementatiegids is bestemd voor het beleid en medewerkers binnen de penitentiaire inrichtingen die de implementatie van Kindreflex in hun organisatie willen opstarten en uitvoeren.

De implementatiegids is als volgt opgebouwd:

1. Situering
  - a. Doel gids
  - b. Onzichtbare kinderen zichtbaar maken en relevantie Kindreflex
  - c. Belang van preventie, vroegdetectie en interventie bij vermoedens van kindermishandeling
  - d. Voorgeschiedenis pilootproject Kindreflex in gevangenissen
2. Voorbereiding en terreinverkenning
  - a. Contacten leggen en kennismaking
  - b. Startvergadering implementatietraject
  - c. Terreinverkenning binnen en buiten de gevangenis
  - d. Installatie kerngroep en bepalen plan van aanpak
3. Bewustmaking en communicatie
  - a. Opmaak en uitvoering communicatieplan waarin bewustmaking, informeren en engageren centraal staan
4. Vorming, training en opleiding
  - a. Alle activiteiten nodig voor het vormen van individuele medewerkers, personeelsgroepen en teams in het werken met de Kindreflex
5. Toepassen Kindreflex
  - a. Overzicht van de beschikbare informatie en materialen
  - b. Richtlijnen voor inbedding in de verschillende werkingen

---

³ De implementatiegids is op het moment van oplevering van dit eindverslag in een afwerkingsfase. De implementatiegids geldt als bijlage bij dit verslag.

6. Monitoren en evaluatie Kindreflex
  - a. Implementatiemonitoring
  - b. Permanente monitoring
  - c. Evaluatiemogelijkheden
7. Organisatie van de implementatie
  - a. Beschrijving van de rol van de verschillende betrokken bij de implementatie, waaronder management gevangenis, kerngroep, Kindreflex-ambassadeur, gevangenismedewerkers, samenwerkingspartners en VECK

8 Conclusie

In België groeien naar schatting 17.000 kinderen op met een ouder in detentie (KOID). Zij bevinden zich in een kwetsbare situatie en worden te weinig ondersteund en beschermd van arrestatie en strafuitvoering tot vrijlating. Het detentieproces van een ouder gaat voor hen gepaard met verhoogde instabiliteit, stigma en verlieservaring. Het geeft duidelijke risico's op psychologische, emotionele, sociale, financiële en praktische problemen tijdens de detentie, in het latere leven en over generaties heen. KOID hebben een groter risico op kindermishandeling en meer kans om meerdere vormen van slachtofferschap tegelijk of gedurende een bepaalde periode te ervaren.

Er is internationaal en Vlaams een evolutie gaande waarin de ondersteuning en bescherming van KOID aan belang wint. Het Kinderrechtenverdrag en Europese aanbevelingen wijzen de weg.

In Vlaanderen is er met de eerste uitrol van de Kindreflex een wezenlijke stap gezet om de aandacht voor ouderschap en het welzijn en de veiligheid van KOID meer centraal te zetten. In samenwerking met het penitentiair complex te Brugge en de gevangenis te Hasselt is de Kindreflex aangepast en concreet geïntroduceerd in twee pilootgevangenissen. Er werden kern- en werkgroepen geïnstalleerd die ervoor zorgden dat de werkmaterialen, vorming en communicatie op maat van een gevangenis werd gemaakt, dat 124 medewerkers een vorming konden volgen en dat er een eerste evaluatie kon plaatsvinden.

De gevangenis van Brugge en Hasselt engageren en organiseren zich op deze manier om alle kinderen van gedetineerden van bij de start en continu in beeld te brengen, ouderschap te ondersteunen en het welzijn en de veiligheid van kinderen te bevorderen en beschermen. Ze maken de vergeten kinderen zichtbaar en zorgen voor de nodige samenwerking met partners buiten de gevangenis die hiermee een rol in op te nemen hebben.

De verschillende fasen van de uitrol hebben belangrijke lessen voor de toekomst opgeleverd:

- De Kindreflex is **gedeelde verantwoordelijkheid** van alle actoren binnen en buiten de gevangenis. Kinderen beschermen die je niet alleen maar samen met je team, organisatie en partners.
- Er zijn een aantal **sleutelmomenten** in het proces waarop extra aandacht voor kinderen nodig is. Dit zijn minstens de aankomst van de gedetineerde in de gevangenis met een eerste onthaalgesprek bij directie binnen 24u en eerste gesprek met de psychosociale dienst binnen drie werkdagen, de bepaling van strafmodaliteiten en de vrijlating.

- De stappen en verantwoordelijkheden van de Kindreflex worden gedeeld binnen de gevangenis waarbij een **rolverduidelijking per beroepsgroep** voor de nodige concrete verankering kan zorgen. Dit is een proces dat in elke gevangenis van belang is om de Kindreflex voldoende te laten **aansluiten op de lokale realiteit**. Hetzelfde geldt voor de afstemming met (lokale) partners en bestaande goede praktijken. Elke gevangenis heeft samenwerkingen lopen die de aanpak rond ouderschap en kinderen uniek maakt en er voldoende maatwerk nodig is voor de meest performante werking van de Kindreflex.
- **Communicatie, vorming en monitoring** zijn cruciale elementen in de implementatie. De evaluatie van de vormen leert dat er een goede basis is gelegd maar dat meer nodig zal zijn om een grondigere en duurzame implementatie te realiseren. Meer praktijk, concrete handvatten, uitwisseling en verdieping zijn de belangrijkste geïdentificeerde noden bij de deelnemers. Er is ook een vraag om meer in te zetten op het wegwerken van drempels met aandacht voor een duidelijk mandaat voor elke medewerker in de gevangenis ,omgaan met beroepsgeheim en kennis van de sociale kaart en samenwerking met belangrijke samenwerkingspartners. Tenslotte moet worden geëvalueerd hoe de vorming meer gedifferentieerd en divers kan worden gemaakt voor de verschillende beroepsgroepen, samenwerkingspartners en groeiniveaus van de deelnemers.
- **Onderzoek naar de ondersteuningsnoden van kinderen, ouders en gezinnen, naar de veiligheid en effectieve bescherming van KOID ontbreekt nagenoeg in Vlaanderen.**
- Het bevorderen van de positie van KOID is een **opdracht voor de hele samenleving**. Stigma en vooroordelen zorgen ervoor dat kinderen de effecten van detentie in hun dagelijkse leefwereld ervaren. Er is nood aan maatschappelijke sensibilisering.

De resultaten, ervaringen en geleerde lessen zijn een goede basis voor een verdere implementatie van de Kindreflex in de twee gevangenissen en voor alle gevangenissen in Vlaanderen en Brussel. Er is een nieuwe investering nodig zodat dit proces verder gezet kan worden en de bereikte resultaten behouden en versterkt worden.

9 Aanbevelingen

9.1 Bewustzijn vergroten over de impact op een kind wanneer een ouder in detentie zit

Wanneer een kind een ouder in de gevangenis heeft, praat het hier soms met niemand over buiten de directe familie. Uit angst voor stigmatisering of uit schaamte. Vaak wordt er ook in het gezin niet over gesproken, wat voor een kind gevoelens van verwarring, angst en schuld opwekt.

Een ouder in detentie betekent voor het kind een **extra kwetsbare positie**, waaronder:

- Meer instabiliteit in de gezinssituatie
- Onzekerheid over de toekomst
- Getuige zijn van gewelddadige incidenten
- Getuige zijn van arrestatie
- Pesten
- Missen van een ouder
- Verhuizen
- Vooroordelen
- Onveilige thuissituaties

De mogelijke negatieve gevolgen van het opgroeien met een ouder in detentie zijn o.a.:

- Gevoelens van schaamte en schuld
- Uitsluiting
- (Ontwikkelings)trauma
- Angst en onzekerheid
- Psychosociale en emotionele gedragsproblemen
- Verminderde schoolprestaties

Deze omstandigheden kunnen aanleiding geven tot langdurige psychische belasting en behoren tot de zogenaamde Adverse Childhood Experiences (ACEs), waarvan uit internationaal onderzoek bekend is dat ze de ontwikkeling, gezondheid en kansen van kinderen blijvend kunnen ondermijnen.

Bovendien is detentie geen op zichzelf staande gebeurtenis maar een onderdeel van een traject: in veel gevallen maken kinderen reeds deel uit van gezinnen waar er sprake is van meervoudige problematieken, zoals armoede, geweld of verslaving. Ouderlijk contact met justitie is een mogelijk symptoom van familiale problemen die passende zorg voor kinderen in de weg kunnen staan. De

detentie van een ouder kan bestaande onveilige thuissituaties verder op scherp stellen, bijvoorbeeld wanneer de gezinsstructuur onder druk komt te staan of wanneer een terugkeer van de ouder dreigt zonder enige vorm van begeleiding of monitoring.

Het wordt sterk aanbevolen om het **bewustzijn rond de noden van kinderen met een ouder in detentie in alle lagen van de samenleving te vergroten** zodat er concrete vooruitgang kan worden gerealiseerd voor deze kinderen die nu te vaak in het verborgene blijven.

Bewustmaking bestaat best uit een divers palet van strategieën, waaronder publieke sensibilisering, vorming en deskundigheidsbevordering, structureel verankeren van het thema in beleid en praktijk, en specifieke initiatieven om de zichtbaarheid van betrokkenen te vergroten en taboes te doorbreken.

We beschouwen **onderzoek als de motor voor bewustwording**. Gerichtte kennisopbouw is essentieel om het verborgen leed van kinderen met een ouder in detentie zichtbaar te maken. Zonder data en onderzoek blijven hun noden onder de radar en ontbreekt de basis voor gericht beleid. Onderzoek biedt niet alleen inzicht in omvang en impact, maar helpt ook vooroordelen en stigma te doorbreken. Door feiten, cijfers en verhalen te verzamelen, wordt duidelijk dat ouderlijke detentie niet louter een individueel drama is, maar een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Sterke kennis vormt zo een hefboom voor bewustwording, beleid en betere ondersteuning.

9.2 Specifieke aandacht voor kinderen is cruciaal

De Europese Raad van Europa en de Europese Commissie hebben herhaaldelijk gewezen op de bijzondere kwetsbaarheid van kinderen van gedetineerde ouders en op de noodzaak van een geïntegreerde en kindgerichte aanpak. In het bijzonder vormt Aanbeveling CM/Rec(2018)5 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa een krachtig normatief kader dat lidstaten oproept om het **belang van het kind centraal te stellen in elke fase van het detentieproces van een ouder**.

Het wordt sterk aanbevolen om deze Europese richtlijn integraal te implementeren in België.

De kernboodschap van deze aanbeveling is: Kinderen van gedetineerde ouders moeten als volwaardige rechtenhebbers erkend worden, en hun welzijn en ontwikkeling moeten centraal staan in alle beslissingen die hun situatie beïnvloeden.

Meer concreet worden volgende aanbevelingen gedaan:

1. Het belang van het kind primeert

Alle beslissingen in verband met de detentie van een ouder (bijvoorbeeld locatie, bezoeksregeling) moeten getoetst worden aan het belang van het kind.

2. Recht op contact

Kinderen hebben recht op regelmatig, zinvol en kindvriendelijk contact met hun gedetineerde ouder, tenzij dit ingaat tegen hun welzijn.

3. Specifieke noden van kinderen erkennen

Kinderen van gedetineerde ouders lopen een groter risico op emotionele stress, stigmatisering en sociaal isolement. Lidstaten worden aangespoord om maatregelen te nemen die deze negatieve gevolgen voorkomen of beperken.

4. Kindvriendelijke voorzieningen en procedures

Bezoekruimtes in gevangenissen moeten kindvriendelijk worden ingericht, met aandacht voor veiligheid, privacy en respectvolle omgang.

5. Vroegtijdige identificatie en ondersteuning

Alle betrokken sectoren (justitie, welzijn, onderwijs) moeten samenwerken om deze kinderen tijdig op te merken en gepaste ondersteuning te bieden.

6. Detentie als laatste redmiddel

Bij de beslissing om een ouder op te sluiten, moet men rekening houden met de impact op het kind. Alternatieven voor detentie moeten overwogen worden, zeker bij zorgdragende ouders.

7. Beleidscoherentie en opleiding

Lidstaten moeten beleid ontwikkelen dat systematisch rekening houdt met deze doelgroep, en professionals in justitie en welzijn opleiden om met deze situaties om te gaan.

9.3 Aanbevelingen voor beleid inzake de Kindreflex

Geef **mandaat aan een coördinerende organisatie** voor inhoudelijke opvolging en uitvoering van de verdere implementatie van de Kindreflex in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Deze organisatie moet de verantwoordelijkheid kunnen opnemen voor de inhoudelijke opvolging,

afstemming en verdere uitvoering van deze maatschappelijke opdracht. Dit mandaat vereist niet alleen structurele financiering, maar ook de expliciete steun en betrokkenheid van de relevante federale en Vlaamse overheidsinstanties. Het VECK is hiervoor de aangewezen partner.

Zorg voor een brede en duurzame toepassing van de Kindreflex in alle gevangenissen door een **structurele verankering** binnen het detentiebeleid. Dit vereist een krachtig en gezamenlijk engagement van de betrokken federale en Vlaamse actoren. Zowel op beleidsniveau als in de praktijk moeten stakeholders de Kindreflex onderschrijven, waarborgen en actief integreren. Een duidelijke beleidsmatige verankering is cruciaal om de implementatie op het terrein mogelijk te maken. Enkel wanneer álle niveaus – van beleidsmakers tot professionals in het veld – mee zijn in dit verhaal, kan de Kindreflex effectief en consistent toegepast worden in de gevangeniscontext. Structurele verankering impliceert dat wordt ingezet op een sterkere inbedding in regelgeving en beleid, opschaling, verdieping en continuering.

Coördineer de **samenwerking tussen sectoren**. De Kindreflex binnen de gevangeniscontext bevindt zich op het snijvlak van verschillende bevoegdheden en perspectieven. Er is een nauwe afstemming nodig tussen federale en Vlaamse overheidsinstanties en actoren, tussen lokalen en bovenlokale partners, tussen justitie en hulpverlening. Een brug tussen diensten binnen muren van de gevangenis en de extramurale hulpverleningsactoren die de kinderen kunnen bereiken is tevens cruciaal. Precies in deze intersecties ligt het potentieel om een gezamenlijke verantwoordelijkheid op te nemen ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie.

Voorzie een **systematische en structureel ingebedde outreach** naar kinderen van gedetineerde ouders. Dit betekent dat er bij elke identificatie van een kind op basis van registratie binnen het gevangeniswezen automatisch een signaal- en doorverwijssmechanisme in werking treedt. Zo worden gezinnen tijdig en correct geïnformeerd over beschikbare hulp en ondersteuning. Het realiseren van een dergelijke aanpak is niet enkel een organisatorische noodzaak, maar ook een duidelijke maatschappelijke verantwoordelijkheid om te waarborgen dat deze kinderen niet onzichtbaar blijven en hun recht op bescherming en begeleiding effectief wordt ingevuld.

Ontwikkel een **duidelijk en gedragen kader voor informatiedeling** dat zowel de complexiteit van bevoegdheden respecteert als de rechten en belangen van gedetineerden én hun kinderen waarborgt. Dit beleid moet helderheid scheppen voor professionals over wat kan en mag worden gedeeld, en tegelijk garanderen dat de noodzakelijke informatie-uitwisseling plaatsvindt om kinderen tijdig de juiste ondersteuning te bieden.

Zorg voor **uitgebreid onderzoek naar KOID**.

Doorbreek als samenleving het stigma rond detentie van een ouder of naaste. Daarvoor moet het thema meer en constructief onder de aandacht komen, bijvoorbeeld via media en scholen. De lancering van de kortfilm 'Ik zou je graag zien' is een eerste stap. Het is wenselijk om rond deze film een lessenpakket te ontwikkelen zodat deze film en dit thema ingezet kunnen worden.

Versterk hulp en begeleiding bij ouderlijke detentie. Hulp dient toegankelijk te zijn, wat informatieverspreiding over beschikbare hulp vereist. Verder dient de hulp zo laagdrempelig en aanklappend mogelijk te zijn.

9.4 Aanbevelingen voor praktijk inzake de Kindreflex

Integreer oog hebben voor kinderen en ouderschap in de **cultuur en structuur** van alle diensten en lagen binnen de gevangenis. De Kindreflex toepassen is een gedeelde verantwoordelijkheid waarin visie, goede afspraken en samenwerking hand in hand gaan.

Geef medewerkers het mandaat om met de Kindreflex aan de slag te gaan en maak duidelijk voor hen welke rol zij hierin kunnen vervullen.

Zet in op de zichtbaarheid van kinderen met een gedetineerde ouder. De **registratie** van kinderen van gedetineerden dient systematisch te gebeuren van bij het onthaal van gedetineerden. Zet in op de zichtbaarheid van kinderen met een gedetineerde ouder. De **registratie** van kinderen van gedetineerden dient systematisch te gebeuren van bij het onthaal van gedetineerden. Deze registratie is nodig binnen bestaande en toekomstige penitentiaire ICT-systemen die de gevangenissector hanteert. Daarnaast is het wenselijk dat elke hulp- of dienstverlener informatie rond kinderen verwerkt in het cliëntdossier.

Richt acties op het **bereiken van de in beeld gebrachte kinderen en hun gezinnen**, waar dit haalbaar is.

Blijf inzetten op **bewustmaking**. Communicatie en vorming bevorderen het bewustzijn voor kinderen en het ouderschap van de gedetineerde. De ervaring uit andere sectoren waar de Kindreflex reeds geïntroduceerd werd, leert ons dat een blijvende impuls op het thema noodzakelijk is om de verandering te bestendigen.

Stel **Kindreflex- ambassadeurs** aan en wijs de opvolging van het thema duidelijk toe. Elke gevangenis dient hiertoe over een **kerngroep** te beschikken waarin elke relevante personeelsgroep vertegenwoordigd is via een referentiepersoon. Minstens één ambassadeur per gevangenis houdt de Kindreflex actief op de agenda.

Neem de **basisvorming** mee op in de vormingscyclus voor nieuwe medewerkers zodat iedereen mee is vanaf de start.

Maak gebruik van en stimuleer de **goede praktijken** rond ouderschap in detentie. Het gaat over aspecten zoals in het hoofdstuk 'Goede praktijken' genoemd, zoals netwerkinitiatieven die contact opnemen met het gezin, een gezinsfunctionaris in elke gevangenis, een groepsaanbod rond ouderschap voor gedetineerden en gespreksgroepen voor kinderen met naasten in detentie.

Informeert medewerkers

Voor professionals die aan de slag gaan met de Kindreflex is de website een belangrijke ondersteuning. Zij vinden hier informatie en ondersteuning in het toepassen van de Kindreflex en het vormingsmateriaal is er verankerd.

De sociale kaart is regionaal afhankelijk en hulpverlening aan volwassenen en hulpverlening aan kinderen en jongeren staan niet altijd in verbinding. Of zoals een deelnemer van een vorming het zei: "De dia met overzicht van verschillende diensten is voor ons zeer waardevol, gelet we niet altijd weten waar we allemaal kunnen aankloppen."

Het is wenselijk om per gevangenis een **netwerkgids** voor personeel te ontwikkelen zodat de juiste partners betrokken kunnen worden om ondersteuning te bieden aan gezinnen en de verschillende gezinsleden. Daarbovenop dient er gewerkt te worden aan een goede wisselwerking tussen deze diensten.

Informeert kinderen, jongeren en gedetineerden

Voor jongeren en ouders dient duidelijk te zijn welke hulp er beschikbaar is via affiches, brochures, een website, ...Stel deze informatie beschikbaar in de wachtruimte voor bezoek en in de bezoekszaal.

Voor gedetineerden moet het duidelijk zijn bij wie ze met vragen rond ouderschap of kinderen terecht kunnen.

Monitor en ondersteun de implementatie en toepassing van de Kindreflex

Zet een grondige en duurzame implementatie van de Kindreflex voorop. Maak hiervoor gebruik van de "Implementatiegids voor een Kindreflex in elke penitentiaire inrichting" zoals beschreven in het implementatiekader van dit eindverslag.

Zorg voor gepaste omkadering en ondersteuning van alle actoren binnen de gevangenissector en daarbuiten om binnen hun werking aandacht en acties te richten ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie.

Referentielijst

- Albrechts, J. (2023). *De onzichtbare noden van kinderen met een gedetineerde ouder*. [Masterproef]. Vrije Universiteit Brussel.
- Augeo Foundation & Expertisecentrum KIND. (2025). *Infographic: Ouder in de gevangenis*. Geraadpleegd op <https://www.augeo.nl/nl-nl/actueel/nieuwe-infographic-ouder-in-de-gevangenis/>
- Beresford, S., Loucks, N., & Raikes, B. (2020). The health impact on children affected by parental imprisonment. *BMJ Paediatrics Open*, 4(1).
- Coppens, K., De Cuyper, B., & Van Audenhove, C. (2018). *De Kindreflex: de ontwikkeling van een Vlaamse Kindcheck met toepassing in de geestelijke gezondheidszorg*. [Eindrapport]. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Felitti, V. J., & Anda, R. F. (1998). *The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study*. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258.
- Gruyters, M. (2022). *Een product-dienst combinatie om de band tussen kind en gedetineerde ouder te versterken*. [Masterproef]. Universiteit Antwerpen.
- Hertogs E. (25.05.2025). *De vergeten kinderen van gevangenen: “De weg naar mijn papa was er één die door metalen deuren liep”*. Erasmix. Geraadpleegd op <https://journalistiek.mm.ehb.be/erasmix/2025/05/25/de-vergeten-kinderen-van-gevangenen-de-weg-naar-mijn-papa-was-er-eeen-die-door-metalen-deuren-liep/>
- Jones, A. D., Gallagher, B., Manby, M., Robertson, O., Schützwahl, M., Berman, A. H., ... & Sharratt, K. (2013). *Children of Prisoners: Interventions and Mitigations to Strengthen Mental Health (COPE)*. [COPE projectrapport].
- Kinderombudsman Nederland. (2017). *Zie je mij wel?*. Geraadpleegd op <https://www.kinderombudsman.nl/publicaties/zie-je-mij-wel>
- Kinderrechtencoalitie Vlaanderen. (2013). *Standpunt: Kinderen met gedetineerde ouders*. Geraadpleegd op <https://www.kinderrechtencoalitie.be/wp-content/uploads/2018/12/2013-standpunt-update-kinderen-met-gedeteneerde-ouders.pdf>

Ligue des Familles. (2020). *Les familles confrontées à la détention: Le maintien des liens familiaux en prison*. [Rapport]. Service Études et Action politique de la Ligue des familles.

Simons, M. (2025). *Ouder in detentie: (tekort aan) aandacht voor de gevolgen op ouder-kind interacties en de ontwikkeling van het kind*. [Masterproef]. Vrije Universiteit Brussel.

Van de Weijer, S., & Spapens, A. (2019). Intergenerationele overdracht en criminele families: introductie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 61(2), 119-131.

Wetgeving

Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents (2018, 14 april). Geraadpleegd via. Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents (coe.int)